

CRNA GORA
AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE
I POŠTANSKU DJELATNOST

IZVJEŠTAJ

O OTVORENOM KONSULTATIVNOM PROCESU O

INFORMATIVNOM DOKUMENTU O POSTUPKU
DODJELE RADIO-FREKVENCIJA IZ OPSEGA
800 MHz, 900 MHz, 1800 MHz, 2 GHz I 2,6 GHz
ZA REALIZACIJU JAVNIH MOBILNIH
ELEKTRONSKIH KOMUNIKACIONIH MREŽA

Podgorica, april 2016. godine

UVOD

Na sjednici Savjeta Agencije održanoj dana 10. 02. 2016. godine utvrđen je tekst Informativnog dokumenta o postupku dodjele radio-frekvencija iz opsega 800 MHz, 900 MHz, 1800 MHz, 2 GHz i 2,6 GHz za realizaciju javnih mobilnih elektronskih komunikacionih mreža i na osnovu člana 33 Zakona o elektronskim komunikacijama donijeta Odluka da se pokrene postupak javnih konsultacija u vezi sa istim.

Shodno dokumentu o vođenju konsultativnog procesa broj 0102-920/1 od 11. 02. 2016. godine zainteresovani subjekti su pozvani da učestvuju u procesu i da u za to određenom roku dostave komentare, mišljenja i sugestije na tekst Informativnog dokumenta.

Dokument o vođenju konsultativnog procesa i tekst Informativnog dokumenta su objavljeni na internet prezentaciji Agencije na adresi <http://www.ekip.me/rfspektar/aukcija.php>. Agencija je pripremila i na internet prezentaciji objavila i englesku verziju dokumenata koja se mogla preuzeti na adresi <http://www.ekip.me/eng/rfspectrum/auction.php>.

Pozivi za učešće u otvorenom konsultativnom procesu u vezi sa Informativnim dokumentom su poslani neposredno:

- Ministarstvu za informaciono društvo i telekomunikacije, i mobilnim operatorima
- "Crnogorski Telekom" a.d. Podgorica
- "Telenor" d.o.o. Podgorica
- "MTEL" d.o.o. Podgorica.

Rok predviđen za dostavu komentara, predloga i sugestija od strane zainteresovanih učesnika je bio 11. 03. 2016. godine, ali je na zahtjev Telenora isti produžen do 25. 03. 2016. godine, usljed čega je i rok za razmatranje prispjelih komentara, predloga i sugestija i objavljivanje odgovora i stavova Agencije pomjeren sa 28. 03. 2016. godine na 11. 04. 2016. godine.

Imajući u vidu složenost postupka i obimnost dokumenta, a u cilju što kvalitetnijeg učešća i doprinosa zainteresovanih strana u sprovođenju istog, Agencija je dana 04. 03. 2016. godine održala prezentaciju Informativnog dokumenta na Glavnom kontrolno-mjernom centru na Dajbabskoj Gori. Na sastanku su prisustvovali predstavnici mobilnih operatora: Crnogorski Telekom, Telenor i MTEL. Tokom sastanka predstavnicima operatora su data dodatna pojašnjenja i tumačenja djelova Informativnog dokumenta za koje su iskazali interesovanje. Tom prilikom su isti pozvani da sva pitanja i komentare dostave Agenciji u za to propisanom formatu. Takođe, Agencija je iskazala spremnost da se do kraja javnih konsultacija održe dodatni sastanci ukoliko za to operatori iskažu interesovanje.

Tokom trajanja konsultativnog procesa operatori su iskazali interesovanje da na dodatnim odvojenim sastancima prezentuju svoja iskustva i stavove koji će i biti uključeni u zvaničnoj formi prema Agenciji u postupku javnih konsultacija i u tom smislu su isti i održani. Sastanak sa Crnogorskim Telekomom je održan dana 22. 03. 2016.

godine, sa MTEL-om dana 24. 03. 2016. godine i sa Telenorom dana 25. 03. 2016. godine. Sva tri sastanka su održana u sjedištu Agencije. Pitanja, stavovi i dileme o kojima se diskutovalo na sastancima su sastavni dio komentara dostavljenih od strane operatora.

Komentare i pitanja povodom teksta Informativnog dokumenta su dostavili:

- Telenor
 - ✓ dana 19. 02. 2016. godine
 - ✓ dana 22. 02. 2016. godine
 - ✓ dana 25. 03. 2016. godine
- Crnogorski Telekom
 - ✓ dana 24. 02. 2016. godine
 - ✓ dana 01. 03. 2016. godine
 - ✓ dana 25. 03. 2016. godine
- MTEL
 - ✓ dana 25. 03. 2016. godine.

U nastavku su dati stavovi Agencije u odnosu na dostavljene komentare, predloge i sugestije.

I Stavovi Agencije na komentare, predloge i sugestije dostavljene od strane Crnogorsog Telekoma

Stavovi na komentare, predloge i sugestije dostavljene 24. 02. 2016. godine

Zahtjev za pojašnjenje: Dana 24. 02. 2016. godine Crnogorski Telekom se obratio za pojašnjenje o tome "da li je moguće određene sadržaje i podatke koje smatraju povjerljivim informacijama označiti kao takve, te da kao takvi ne budu predmet objave na sajtu. Sadržaji i podaci koji bi bili označeni kao tajni odnose se na informacije na osnovu kojih bi drugi ponuđači mogli da donesu određene zaključke o poslovnim planovima naše kompanije u predstojećem postupku aukcije spektra, vrijednosti spectra za našu kompaniju, kao i potencijalnoj strategiji ponuda".

Stav Agencije: Agencija je prihvatila da djelove komentara na tekst Informativnog dokumenta, uključujući i određene podatke, koji su od strane učesnika u javnim konsultacijama označeni kao povjerljivi, ne uvrsti u javno dostupni izvještaj o postupku javnih konsultacija. Službenom tajnom se neće smatrati tekst pitanja, odnosno zahtjeva za pojašnjenje. Pri davanju odgovora na pitanje, odnosno zahtjev za pojašnjenje, Agencija će voditi računa da sačuva povjerljivost informacija koje su označene kao takve.

Stavovi na komentare, predloge i sugestije dostavljene 29. 02. 2016. godine

Komentar: Dopisom broj 04-3735 od 01. 03. 2016. godine Crnogorski Telekom je izrazio neslaganje na dio Informativnog dokumenta koji se odnosi na radio-frekvencije koje su predmet spora sa jednim od postojećih operatora (Telenor) a za koje je bilo predviđeno da će biti izuzete iz ovog postupka javnog nadmetanja (predmet dodjele neće biti radio-frekvencije pod sporom) te da će iste biti dodijeljene u posebnom postupku, saglasno konačnoj odluci suda. Po mišljenju Crnogorskog Telekoma na ovaj način bi se Crnogorski Telekom i MTEL "našli u nepovoljnijoj situaciji i diskriminatornoj poziciji jer neće svi raspoloživi frekvencijski blokovi biti predmet javnog nadmetanja već će frekvencijski blokovi koje sada koriste Crnogorski Telekom i MTEL biti predmet javnog nadmetanja, a Telenor će moći da se nadmeće i za te resurse". Crnogorski Telekom je istakao da "ima iste argumente kao i operator koji je već pokrenuo sudski spor" te da će u slučaju da stav Agencije ostane isti preduzeti "mjere za zaštitu interesa Crnogorskog Telekoma pokretanjem spora pred Sudom sa zahtjevom za automatsko produženje prava na korišćenje frekvencijskih blokova odobrenih Licencom iz 2002. godine i to bez obaveze plaćanja jednokratne naknade za tada odobrene - plaćene radio-frekvencijske resurse".

Stav Agencije: Presudom Upravnog suda Crne Gore br. U-2730/2015 od 11. 03. 2016. godine odbijena je tužba mobilnog operatora "Telenor" protiv rješenja Agencije o odbijanju zahtjeva za produženje važenja odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz

opsega 900 MHz, 1800 MHz i 2 GHz za dodatnih 10 godina direktno i bez plaćanja jednokratne naknade. S obzirom da su usljed ove okolnosti podnešeni komentari postali nerelevantni, Agencija na iste neće odgovarati. Navedeno izuzeće neće biti uključeno u Dokumentaciju za javno nadmetanje.

Stavovi na komentare, predloge i sugestije dostavljene 25. 03. 2016. godine

Komentar 1: Na dio teksta u Uvodu na strani 4 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na sudski spor koji je jedan od postojećih mobilnih operatora vodio pred Upravnim sudom Crne Gore protiv rješenja Agencije o odbijanju zahtjeva za produženje važenja odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz opsega 900 MHz, 1800 MHz i 2 GHz za dodatnih 10 godina direktno i bez plaćanja jednokratne naknade, dati su sljedeći komentari:

"Crnogorski Telekom je stanovišta da neće biti moguće garantovati nediskriminatorne uslove za sve učesnike u postupku dodjele, u slučaju da sudski spor sa Telenorom ne bude riješen prije početka postupka aukcije. Takođe, Crnogorski Telekom smatra da je scenario definisan u Informativnom dokumentu u suprotnosti sa Zakonom o elektroniskim komunikacijama i drugim pozitivnim propisima. Ovakvim konceptom Telenor će ili biti favorizovan (ukoliko opsezi pod sporom ne budu uračunati u Spectrum cap, npr. 2x105 MHz), ili u nepovoljnom položaju ukoliko njegovi postojeći opsezi budu predmet dodjele u okviru posebnog javnog nadmetanja. Isto se odnosi i na Crnogorski Telekom i Mtel. Dodatno, Telenor će biti favorizovan u slučaju da podnosilac uspije u sporu protiv Agencije, te bi prema presudi Suda bio oslobođen od plaćanja jednokratne naknade za predmetne radio frekvencije, dok bi Crnogorski Telekom i Mtel bili izloženi značajnim finansijskim troškovima kako bi očuvali kontinuitet svog poslovanja.

Stoga, potrebno je da Agencija ima u vidu da ovaj scenario dovodi Crnogorski Telekom u situaciju da jedino pokretanjem sudskog postupka, budući da ima iste argumente kao i operator koji je već pokrenuo sudski spor, može zaštititi svoje interese."

"U slučaju da spor sa Telenorom ne bude riješen u okviru narednih nekoliko mjeseci, kao dobro rješenje predlažemo razdvajanje postojećih i novih frekvencijskih opsega, u smislu da frekvencije iz novih opsega budu odmah predmet aukcije, dok postojeći opsezi budu predmet dodjele u nekom naknadnom periodu."

"Kao što je navedeno u prethodnim poglavljima Crnogorski Telekom smatra da je veoma teško omogućiti ravnopravan i nediskriminatoran tretman za sve ponuđače.

Smatramo da trenutni sudski spor može da dovede do diskriminatorne situacije, pošto je jedan od mogućih ishoda taj da Telenor dobije frekvencijske opsege bez obaveze placanja naknade, ili se može nadmetati sa drugim zainteresovanim operatorima u dodatnom postupku da ponovo stekne svoje posojeće opsege .

Stoga smatramo da je prije donošenja konačne sudske odluke veoma teško realizovati aukciju, a da ona bude sprovedena na nediskriminatoran način.

Kao rješenje za izlazak iz navedene situacije predlažemo da se usaglasi produženje

licenci svim postojećim operatorima izvrši produženje važenja odobrenja za postojeće opsege, te sprovođenje aukcije spektra samo za nove opsege 800 MHz i 2600 MHz."

Stav Agencije: Presudom Upravnog suda Crne Gore br. U-2730/2015 od 11. 03. 2016. godine odbijena je tužba mobilnog operatora Telenor protiv rješenja Agencije o odbijanju zahtjeva za produženje važenja odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz opsega 900 MHz, 1800 MHz i 2 GHz za dodatnih 10 godina direktno i bez plaćanja jednokratne naknade. S obzirom da su usljed ove okolnosti podnešeni komentari postali nerelevantni, Agencija na iste neće odgovarati. Navedeno izuzeće neće biti uključeno u Dokumentaciju za javno nadmetanje.

Komentar 2: Na dio teksta Poglavlja 1 na strani 5 informativnog dokumenta, koji se odnosi na cilj Agencije da odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz svih pet opsega svim postojećim i eventualno novim operatorima važe do istog datuma (15 godina od dana izdavanja odobrenja), dat je sljedeći komentar:

"Molimo Agenciju za potvrdu: Crnogorski Telekom je razumijevanja da odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz svih pet opsega svim operatorima ističu istog datuma.

To znači da operator M:tel dobija odobrenja za korišćenje radio-frekvencija samo na 10 godina .

Moramo istaći da su predloženi iznosi početnih cijena značajno iznad početnih iznosa koji su bili definisani u prethodnim evropskim aukcijama ovakvog formata. Stoga, Crnogorski Telekom predlaže da se period važenja odobrenja za korišćenje radio frekvencija produži na 15 godina od datuma isteka svake od licenci koje su predmet ove aukcije (od 20.04.2022), čime ukupni prihodi države od cjelokupnog procesa ne bi bili ugroženi, dok bi u isto vrijeme vrednovanje spektra bilo u skladu sa vrijednostima postignutim u prethodnim evropskim aukcijama. (Više detalja je u predlogu datom u poglavlju 4.5)."

Stav Agencije: Saglasno Odjeljku 3.2, 3.3 i 3.4 Informativnog dokumenta, odobrenje za korišćenje radio-frekvencija iz opsega 900 MHz, 1800 MHz i 2 GHz, za koje postojeća odobrenja ističu u aprilu 2022. godine, dodjeljuje se sa periodom važenja od dana isteka postojećeg odobrenja do isteka perioda od 15 godina od dana izdavanja odobrenja koje je predmet ovog postupka. To znači da se predmetne radio-frekvencije dodjeljuju na period od nepunih 10 godina, počevši od aprila 2022. godine.

Stav Agencije na dio komentara koji se odnosi na visinu početne cijene za blokove određene kategorije dat je kroz stav na Komentar 18.

Komentar 3: Na dio teksta Poglavlja 1 na strani 5 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na cilj postupka dodjele očuvanje/unapređenje konkurencije na tržištu elektronskih komunikacionih usluga u Crnoj Gori, uključujući i mogućnost ulaska novog mobilnog operatora, dat je sljedeći komentar:

"Što se tiče eventualno novih učesnika na tržištu, imajući u vidu veličinu i stanje na tržištu mobilnih komunikacionih usluga u Crnoj Gori, Crnogorski Telekom je mišljena da je postojeći broj mobilnih operatora dovoljan. Na slici 1 u nastavku (napomena: slika

označena kao poslovna tajna iz kog razloga ovdje nije data), *vidi se da je sa postojeća tri operatora mobilne telefonije Crna Gora dobro pozicionirana na Evropskom tržištu, posebno imajući u vidu da se broj zemlja koje imaju 3 operatora stalno uvećava.*

Na većini tržišta od 2010. godine , gde su uvedeni novi učesnici (uglavnom zbog omogućenih povoljnih uslova), već je došlo do konsolidacije I ponovnog povratka na 3 učesnika na tržištu.

Izabrani CCA model aukcije ,kakav je primijenjen I u Austriji, po pitanju unapređenja konkurencije je doveo do suprotnih efekata. Poslije duge i skupe aukcije u Austriji (upravo zbog izabranog modela), svi MNO su morali da povećaju svoje cijene na tržištu, kako bi se vratili barem na minimum profitabilnosti .

Nakon 3 godine od sprovođenja aukcije , maloprodajne cijene u Austriji su do 31 % veće u odnosu na cijene prije aukcije."

Stav Agencije: Očuvanje/unapređenje konkurencije na tržištu elektronskih komunikacionih usluga je uobičajeno jedan od ciljeva kada je dodjela radio-frekvencija za realizaciju mobilnih komunikacionih mreža u pitanju. Agencija smatra da je ovaj cilj opravdan i kada je u pitanju crnogorsko tržište mobilnih komunikacionih usluga. Rezervacijom dijela spektra u opsezima koji se trenutno koriste postojećim operatorima se osigurava nastavak poslovanja na tržištu i kontinuitet pružanja usluga njihovim korisnicima, dok se rezervacijom dijela spektra u novim opsezima stvara mogućnost ulaska novog operatora, ukoliko za to bude interesovanja. Ne postoji zakonski osnov, niti je to bila praksa u sličnim postupcima u drugim zemljama da se onemogućiti pristup spektru zainteresovanim subjektima koji nijesu postojeći mobilni operatori. Takav model je primijenjen i u prethodnim postupcima dodjele spektra za realizaciju mobilnih komunikacionih mreža u Crnoj Gori (javni tenderi 2007. godine i 2012. godine). Konsolidacija broja mobilnih operatora je posljedica, prije svega, ekonomskih razloga, a ne odluke regulatora da dozvoli pristup spektru novim operatorima i dešavala se i bez ulaska novog operatora. Postavljanjem strogih uslova koje potencijalni novi operator mora da ispuni, Agencija je zaštitila tržište od ulaska nekredibilnih opratora ili subjekata sa spekulativnim namjerama. Sa druge strane, teško je dokazati da je povećanje maloprodajnih cijena usluga, koje se ilustruje primjerom Austruje, posljedica primjene CCA formata aukcije. Upravo se radi o formatu aukcije koji, u poređenju sa ostalim standardnim aukcijskim formatima, promoviše princip tržišne valorizacije spektra.

Stav Agencije na dio komentara koji se odnosi na izabrani format aukcije spektra dat je kroz stav na Komentar 16.

Komentar 4: Na dio teksta Poglavlja 1 na strani 5 i 6 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na cilj postupka dodjele doprinos postizanju ciljeva Strategije razvoja informacionog društva u periodu 2012-2016. godina, dati su sljedeći komentari:

"Crnogorski Telekom će dati svoj puni doprinos postizanju ciljeva Strategije razvoja informacionog društva, ulažući značajna sredstva u rollout fiksne i mobilne infrastrukture, međutim prije 2017.godine nije realno očekivati poboljšanja performansi mreže upotrebom novih opsega dobijenih u 2016.godini.

Obzirom na planirani početak postupka aukcije sredinom juna 2016. godine, nije za očekivati da se znatno unaprijedi pokrivenost širokopojasnim mobilnim uslugama od strane mobilnih operatora tokom 2016.godine. Posebno u pogledu korišćenja spektra na 800 MHz , biće potrebno određeno vrijeme za početak implementacije, te efikasnog ispunjavanja obaveza pokrivenosti. Proces planiranja, specificiranje opreme, pribavljanje potrebnih dozvola, naručivanje i isporuka opreme, kao i njena implementacija zahtijevaju duži vremenski rok."

Stav Agencije: Postavljeni cilj predmetnog postupka dodjele radio-frekvencija u vidu doprinosa postizanju ciljeva Strategije razvoja informacionog društva u periodu 2012-2016. godina konkretizovan je kroz specifične zahtjeve u pogledu obima i dinamike pokrivanja stanovništva Crne Gore signalom mreže, koji su pridruženi uz blok širine 2x10 MHz iz opsega 800 MHz. Postavljeni coverage zahtjevi omogućavaju da najveći dio stanovništva Crne Gore osjeti benefite od dodjele radio-frekvencija u relativno kratkom periodu. Iako se propisana dinamika odnosi na prve tri godine važenja odobrenja za korišćenje radio-frekvencija, očekuje se da će određeni doprinos postizanju ciljeva Strategije biti postignut i do kraja 2016. godine.

Komentar 5: Na dio teksta Poglavlja 1 na strani 5 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na cilj postupka dodjele omogućavanje maksimalnih prihoda za budžet Crne Gore od jednokratne naknade za dodjelu odobrenja za korišćenje radio-frekvencija, dat je sljedeći komentar:

"Crnogorski Telekom ne smatra da omogućavanje maksimalnih prihoda za budžet Crne Gore od jednokratne naknade za dodjelu odobrenja za korišćenje radio-frekvencija treba da bude prevashodni cilj Agencije. Postizanje maksimalnih mogućih cijena za jednokratne naknade za korišćenje frekvencija, koje predstavljaju svojevrsnu licencu za pružanje telekomunikacionih usluga, ne smatramo kao fer, niti kao podršku za dalje ciljeve, kao što su nesmetan razvoj sektora telekomunikacija ispunjavanje ciljeva Strategije razvoja informacionog društva."

Stav Agencije: Omogućavanje maksimalnih prihoda za budžet Crne Gore od jednokratne naknade za dodjelu odobrenja za korišćenje radio-frekvencija je samo jedan od ciljeva dodjele radio-frekvencija za realizaciju mobilnih komunikacionih mreža, čije zadovoljenje, uvažavajući i ostale postavljene ciljeve, treba da državi Crnoj Gori omogući prihode od javnog nadmetanja koji odražavaju realnu vrijednost spektra na crnogorskom tržištu. Agencija smatra da, imajući u vidu da se radi o pravu korišćenja ograničenog nacionalnog resursa, u ovako postavljenom cilju ne može biti ništa sporno. Strategija dodjele, metoda javnog nadmetanja i ostali elementi javnog nadmetanja su koncipirani tako da se omogući postizanje sva četiri postavljena cilja zajedno u najvećoj mogućoj mjeri.

Komentar 6: Na dio teksta Odjeljka 2.1 na strani 7 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na pregled prethodnih postupaka dodjele spektra mobilnim operatorima, dat je sljedeći komentar:

"Smatramo da postojanje razlika u periodima važenja odobrenja značajno povećava

složenost postupka nadmetanja kao i pripreme učesnika aukcije . Posebno, razlika od jednog meseca u važenju odobrenja (31.12.2016 i 31.01.2017) zahtijeva detaljnu specifikaciju uslova korišćenja prije početka aukcije, kako bi se učesnicima garantovala pravna sigurnost I mogućnost planiranja.

Crnogorski Telekom stoga predlaže da se unaprijed odredi datum konverzije npr. 31.01.2017.godine, kako bi se izbjegao rizik da operatori djelimično ostanu bez servisa , kao I eventualni pravni sporovi između operatora.

Ukoliko ovo pitanje ne bude riješeno, može doći do značajnog pogoršanja performansi mreža tokom pomenutih mjesec dana."

Stav Agencije: Postojeće frekvencijske dodjele važe do isteka roka na koji su izdata odgovarajuća odobrenja i svi korisnici radio-frekvencija su obavezni da po isteku tog roka prestanu sa korišćenjem istih, osim ako u predmetnom postupku dodjele nijesu dobili frekvencije koje već koriste. Nove dodjele u svim opsezima počinju da važe od dana kada odgovarajuće radio-frekvencije postaju raspoložive. Kako bi se izbjegla situacija da postojeći operator koji je u predmetnom postupku dodjele dobio frekvencijske blokove koji postaju raspoloživi mjesec dana nakon isteka roka u kome je obavezan da prestane da koristi prethodno dodijeljene radio-frekvencije, Dokumentacijom za javno nadmetanje će biti propisano da novi korisnik radio-frekvencija može početi sa korišćenjem istih 01. 02. 2017. godine. Takođe će biti propisano da novi korisnik radio-frekvencija iz opsega 2 GHz, koje postaju raspoložive u aprilu 2022. godine, može početi sa korišćenjem istih 21. 04. 2022. godine.

Komentar 7: Na dio teksta Odjeljka 2.2 na strani 10 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na procjenu Agencije da će za pokrivanje svih naseljenih mjesta signalom LTE mreže biće neophodno implementirati određeni broj potpuno novih lokacija, dat je sljedeći komentar:

"U skladu sa našim iskustvima iz DT grupe, nije neophodno ograničavati / obavezivati mobilne operatore u smislu načina na koji ce se postizati postavljeni zahtjevi za pokrivenost, kvalitet I brzine.

Stoga, Crnogorski Telekom predlaže formulisanje obaveza na tehnološki i frekvencijski neutralan način, što bi omogućilo da operatori sami pronadju najbolje rešenje za ispunjenje svojih obaveza .

"Rollout" na 800 MHz u ruralnim oblastima je u apsolutnom smislu najskuplja a u relativnom smislu najmanje isplativa investicija za jednog mobilnog operatora. Da bi se napravio "rollout" na 800 MHz u "white spot" oblastima , svaki sajt mora da bude opremljen novom opremom .

Stoga, molimo za pojašnjenje, zašto Agencija smatra da bi bile potrebne nove lokacije za postizanje pokrivenosti stanovništva, s obzirom da postojeće mreže već pokrivaju praktično kompletno stanovništvo Crne Gore."

Stav Agencije: Razmatranja data u Odjeljku 2.2 Informativnog dokumenta predstavljaju pregled trenutnog stepena tehnološkog razvoja i dostupnosti mobilnih komunikacionih mreža u Crnoj Gori i ne predstavljaju pravila, uslove ili zahtjeve vezane za predmetni

postupak dodjele radio-frekvencija. Korišćenje radio-frekvencija koje su predmet dodjele se upravo zasniva na tehnološki neutralnom principu, saglasno opštim tehničkim uslovima datim u Poglavlju 8 Informativnog dokumenta, a koji su u potpunosti harmonizovani sa odgovarajućim CEPT i EU dokumentima. LTE tehnologija u opsegu 800 MHz je navedena kao jedna od trenutno komercijalno raspoloživih tehnologija kojim se može postići nacionalna *broadband* pokrivenost. Upravo iz razloga što postojećim mobilnim mrežama nije ostvarena *broadband* pokrivenost svih naseljenih mjesta u Crnoj Gori, Agencija procjenjuje da je za eventualno postizanje tog cilja neophodna implementacija određenog broja potpuno novih lokacija.

Komentar 8: Na dio teksta Odjeljka 2.3 na strani 14 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na razmatranje Agencije da bi se razvojem LTE mobilnih mreža na ekonomski efikasan način mogli omogućiti *broadband* servisi i u ruralnim i slabo naseljenim oblastima, gdje nije razvijena infrastruktura ni fiksnih ni mobilnih širokopojsnih mreža, dat je sljedeći komentar:

"Crnogorski Telekom smatra da treba da se uzime u obzir činjenica da pustanje u rad lokacija u krajnje ruralnim sredinama nije isplativo za mobilne operatore i samo predstavlja dodatni teret na ionako velika investiciona ulaganja koja se očekuju kroz sami proces aukcije, kao i kasnije, kroz ispunjenje uslova definisanih u njoj, dok sa druge strane veoma malo doprinosi razvoju zemlje."

Stav Agencije: Razmatranja data u Odjeljku 2.3 Informativnog dokumenta predstavljaju pregled trenutnog stanja na tržištu mobilnih komunikacionih usluga u Crnoj Gori i ne predstavljaju pravila, uslove ili zahtjeve vezane za predmetni postupak dodjele radio-frekvencija. Agencija smatra da je omogućavanje *broadband* servisa i u ruralnim i slabo naseljenim oblastima važan korak ka smanjenju tzv. "digitalnog jaza" i da se ovako ambiciozan cilj najefikasnije može postići implementacijom širokopojsnih bežičnih komunikacionih mreža. Upravo iz razloga što ne postoji ekonomski interes operatora za razvoj mreža u slabo naseljenim oblastima, specifični *coverage* zahtjevi kojima se postiže pokrivanje signalom mreže i značajnog dijela ovih oblasti su vezani za frekvencijski blok koji se nudi po manjoj početnoj cijeni od ostalih blokova u opsegu 800 MHz, imajući u vidu potrebu dodatnih ulaganja u cilju postizanja postavljenih zahtjeva.

Komentar 9: Na dio teksta Poglavlja 3 na strani 15 i dio teksta Odjeljka 3.3 na strani 18 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na opsege koji su predmet javnog nadmetanja i period važenja odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz opsega 1800 MHz, dat je sljedeći komentar:

"Molimo za pojašnjenje da li se samo tokom faze dodjele definišu konkretne lokacije svih blokova spektra imajući u vidu različite periode važenja licenci."

Da bi se izbjegle bilo kakve pravne nejasnoce, potrebno je da se Agencija izjasni šta planira da uradi u slučaju da se desi neki od scenarija koji će zahtijevati pomjeranje sa postojećih pozicija operatora unutar opsega koji se trenutno koriste. Imajući u vidu trajanje validnosti postojećeg odobrenja potrebno je razjašnjenje od strane Agencije da li očekuje od strane M:tela da se pomjera u postojećim opsezima? Crnogorski Telekom

smatra da to treba da bude navedeno u pravilima aukcije. Predlažemo da se doda formulacija slična sljedećoj: "Svi učesnici su saglasni da izvrše promjenu/zamjenu pozicije dodijeljenih im blokova nezavisno od perioda važenja odobrenja, sa ciljem obezbjeđivanja kontinuiranog spektra za sve učesnike nakon aukcije."

Smatramo da postojanje razlika u periodima važenja odobrenja značajno povećava složenost postupka nadmetanja kao i pripreme učesnika aukcije. Posebno, razlika od jednog meseca u važenju odobrenja (31.12.2016 i 31.01.2017) zahtijeva detaljnu specifikaciju uslova korišćenja prije početka aukcije, kako bi se učesnicima garantovala pravna sigurnost i mogućnost planiranja.

Crnogorski Telekom stoga predlaže da se unaprijed odredi datum konverzije npr. 31.01.2017.godine, kako bi se izbegao rizik da operatori djelimično ostanu bez servisa, kao i eventualni pravni sporovi između operatora.

Ukoliko ovo pitanje ne bude riješeno, može doći do značajnog pogoršanja performansi mreža tokom pomenutih mjesec dana."

Stav Agencije: Za sve frekvencijske blokove koji se u osnovnom stepenu aukcije dodjeljuju kao frekvencijski generički, konkretne fizičke granice dodijeljenih blokova/nizova blokova po operatorima se određuju u stepenu dodjele. Eventualna potreba za pomjeranjem postojećih dodjela koje važe do aprila 2022. godine može se desiti u opsegu 1800 MHz, gdje se odnosi na postojeću dodjelu MTEL-u, odnosno u opsegu 2 GHz, gdje se odnosi na postojeće dodjele Crnogorskom Telekomu i Telenor-u. U cilju otklanjanja svake nedoumice u vezi sa ovim pitanjem, Dokumentacijom za javno nadmetanje će biti propisano da učešćem u predmetnom postupku dodjele spektra postojeći mobilni operatori prihvataju obavezu da svoje postojeće dodjele koje važe do aprila 2022. godine usaglase sa ishodom stepena dodjele, pri čemu će se voditi računa da neophodna pomjeranja budu minimalna.

Stav Agencije na drugi dio komentara je dat kroz stav na Komentar 6.

Komentar 10: Na dio teksta Odjeljka 3.2 na strani 18, dio teksta Odjeljka 3.3 na strani 18, dio teksta Odjeljka 3.4 na strani 19 i 20 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na status blokova kategorije CatPA2, CatPA4, CatPA5, CatPA7 i CatPA8 u fazi glavne aukcije, dat je sljedeći komentar:

"Što se tiče potencijalnih blokova koji bi ostali nedodijeljeni u fazi pre – aukcije, molimo za pojašnjenje, kakav bi bio status blokova koje trenutno koristi Mtel, u slučaju da ostanu nedodijeljeni u fazi pre-aukcije. Kojim kategorijama u glavnoj aukciji bi pripali ovi blokovi?"

Stav Agencije: Informativnim dokumentom je predviđeno da svi frekvencijski blokovi koji iz bilo kog razloga ne budu dodijeljeni u fazi pre-aukcije automatski postaju predmet faze glavne aukcije i da će frekvencijski blokovi kategorije CatPA2, CatPA4, CatPA5, CatPA7 i CatPA8 u fazi glavne aukcije biti tretirani kao posebne istoimene kategorije. Međutim, imajući u vidu činjenicu da se radi o dodjeli resursa koji postaje raspoloživ za 6 godina, frekvencijski blokovi koji su predmet pre-aukcije, a koji postaju raspoloživi u aprilu 2022. godine (blokovi kategorije CatPA2, CatPA5, CatPA7 i CatPA8), neće biti

predmet faze glavne aukcije, ukoliko ne budu dodijeljeni u fazi pre-aukcije. Na taj način se postojećim operatorima omogućava da odluče o učešću u postupku dodjele tih blokova pod propisanim uslovima, bez rizika da će oni u ovom postupku javnog nadmetanja biti dodijeljeni drugome.

Komentar 11: Na dio tabele u Odjeljku 3.4 na strani 20 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na opis frekvencijskih blokova kategorije CatMA5, dat je sljedeći komentar:

"Zbog čega su samo ova 3 uparena bloka predviđena da budu dio glavne aukcije? Sljedeći logiku iz ostalih opsega ovdje bi trebali biti uključeni svi blokovi D1-D12?"

Stav Agencije: Tri bloka kategorije CatMA5 iz opsega 2 GHz predstavljaju konkretne blokove D7, D11 i D12 koji postaju raspoloživi 01. 02. 2017. godine. S obzirom da je cilj da sve dodjele budu kontinualne, a imajući u vidu i stav Agencije na Komentar 9, Dokumentacijom za javno nadmetanje će biti propisano da su blokovi kategorije CatMA5 frekvencijski generički od blokova D1 do D12. Za više informacija o dodjeli fizičkih blokova iz opsega 2 GHz vidjeti stav Agencije na Komentar 2 MTEL-a.

Komentar 12: Na dio teksta Odjeljka 3.4 ispod tabele 3.5 na strani 20 Informativnog dokumenta, dat je sljedeći komentar:

"Kao i u opsezima 900 MHz i 1800 MHz, opis kategorija, ukazujući na specifičnu lokaciju blokova, u koliziji je sa generičkom dodjelom i specifičnom dodjelom u fazi dodjele. Na primjer, kategorija CatMA5 podrazumijeva samo 3 bloka (D7, D11 i D12) iz opega 2100 što znači, da ukoliko bi Crnogorski Telekom dobio 2x30MHz u ovom opsegu, ne bi mogao da racuna na kontinualnu dodjelu spektra? Obzirom da su određeni lotovi raspoloživi od 2022.godine, pitanje je kako Agencija planira da obezbijedi kontinualnost spektra za sve operatore unutar ovih opsega?"

U slučaju da Agencija planira da reorganizuje pozicije u fazi dodele , a kako bi se izbjegle bilo kakve pravne nejasnoce, predlažemo da se doda formulacija slična sljedećoj : "Svi učesnici su saglasni da izvrše promjenu/zamjenu pozicije dodijeljenih im blokova nezavisno od perioda važenja odobrenja, sa ciljem obezbjeđivanja kontinualnog spektra za sve učesnike/pobjednike nakon aukcije"."

Stav Agencije: Stav Agencije je dat kroz stav na Komentare 9 i 11.

Komentar 13: Na dio teksta u Odjeljku 3.5 na strani 20 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na period važenja odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz opsega 2,6 GHz, dat je sljedeći komentar:

"Crnogorski Telekom predlaže da se za sve blokove koji su predmet aukcije harmonizuje minimalno trajanje licenci do sredine ili kraja 2037 godine. Pogledati takodje komentare u poglavlju 4.5"

Stav Agencije: Stav Agencije je dat kroz stav na Komentar 18.

Komentar 14: Na dio teksta u Odjeljku 3.5 na strani 21 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na način dodjele neuparenog frekvencijskog bloka širine 5 MHz sa oznakom G10 iz opsega 2,6 GHz, dat je sljedeći komentar:

"Molimo za potvrdu da nije obavezujuće za nekog od operatora da uzme neupareni frekvencijski blok sa oznakom G10? (ne mora biti uzet od strane Crnogorskog Telekom.)."

U slučaju da treba da uzme blok G10, Crnogorski Telekom očekuje da za ovaj blok ne postoje obaveze, kako finansijske (godisnja naknada) tako ni tehnicke prirode ("rollout").

Ukoliko Agencija ne navede dodatna pojašnjenja, vrijednost bloka F1 bi imala negativan uticaj, uz postojanje pravne nesigurnosti kao i nesigurnosti u domenu planiranja."

Stav Agencije: Neupareni frekvencijski blok širine 5 MHz iz opsega 2,6 GHz sa oznakom G10 je zaštitni blok i može se dodijeliti isključivo nosiocu odobrenja za upareni frekvencijski blok širine 2x5 MHz sa oznakom F1, i kao takav nije predmet aukcije. Nosilac odobrenja za upareni frekvencijski blok sa oznakom F1 nije obavezan da podnese zahtjev za dodjelu neuparenog frekvencijskog bloka sa oznakom G10, a u slučaju da takav zahtjev podnese i dobije odgovarajuće odobrenje biće obavezan da plaća godišnje naknade u vezi sa njegovim korišćenjem. Nijesu predviđeni bilo kakvi "rollout" zahtjevi koji su striktno vezani za ovaj frekvencijski blok.

Komentar 15: Na dio teksta u Odjeljku 3.5 na strani 21 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na uslove korišćenja restriktivnih neuparenih frekvencijskih blokova iz opsega 2,6 GHz, dat je sljedeći komentar:

"Molimo za detaljno pojašnjenje po pitanju restriktivnosti bloka G1 (navesti detalje ograničenja za ovaj blok)"

U slučaju da postoje ograničenja za blok G1, nije jasno zašto je navedena ista početna cijena kao i za druge blokove?"

Stav Agencije: Tehnički uslovi za bazne i terminalne stanice TRA-ECS sistema za nerestriktivne i restriktivne frekvencijske blokove iz opsega 2,6 GHz propisani su Planom raspodjele radio-frekvencija iz opsega 2500-2690 MHz za TRA-ECS sisteme ("Službeni list Crne Gore", broj 17/15), kako je i navedeno u Odjeljku 8.5 Informativnog dokumenta.

Kao što je navedeno u Odjeljku 3.5 Informativnog dokumenta, prvi od sukcesivnih neuparenih frekvencijskih blokova širine 5 MHz iz opsega 2570-2620 MHz dodijeljenih istom subjektu, smatraju se restriktivnim blokovima. Frekvencijski blok sa oznakom G1, kao prvi od svih neuparenih blokova iz opsega 2,6 GHz, je restriktivan u svakom slučaju, a ostali restriktivni blokovi se određuju saglasno ishodu stepena dodjele. Imajući u vidu činjenicu da će svaki nosilac odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz neuparenog dijela opsega 2,6 GHz raspolagati sa tačno jednim restriktivnim blokom, nije bilo potrebe da se takvi blokovi izdavaju u posebnu kategoriju sa drugačijom početnom cijenom.

Komentar 16: U vezi sa predviđenim formatom aukcije spektra, dato je više komentara:

Na tekst u Odjeljku 4.1 na strani 22 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na načela na kojima se u skladu sa Zakonom o elektronskim komunikacijama, između ostalih, zasniva djelatnost u oblasti elektronskih komunikacija i upravljanje i korišćenje ograničenih resursa, dati su sljedeći komentari:

"Primjeri iz prakse govore da je izabrani format aukcije - CCA, jedan od namanje transparentnih i u isto vrijeme najkompleksnijih modela aukcije. To svakako nije u saglasnosti sa navedenim stavom o transparentnosti i proporcionalnosti:

1.Što se tiče transparentnosti, izabrani CCA format je poznat kao najnetransparentniji aukcijski dizajn. Ovaj format je čak I medju aukcijama tipa CCA rijedak izuzetak I do sada je bio korišćen samo u Austriji 2013.godine. I u tom slicaju pravila su bila promjenjena tokom same aukcije zbog nemogućnosti da se aukcija privede kraju.

2.Što se tiče načela proporcionalnosti, ukoliko se uporede početne cijene po bloku navedene u ovom dokumentu sa početnim cijenama u prethodnim aukcijama, Crna Gora se nalazi na samom vrhu, znatno iznad drugih evropskih zemalja. Čak i ako se uporede sa konačnim cijenama postignutim u prethodnim aukcijama, predložene početne cijene su za većinu opsega čak 150% veće. (BDP-u prilagođena cijena u € / MHz / stanovniku).

U slučaju da ovaj dio ostane nepromijenjen, smatramo da postoji veliki rizik, da predloženi nivo cijena ne ostavlja prostora da se kroz proces aukcije dodje do tržišne vrijednosti spektra , odnosno do efikasne raspodjele spektra. Osim toga, ovako visoke početne cijene mogu dovesti I do toga da dio spektra ostane nedodijeljen."

"Obzirom na izabrani format aukcije, kao I na definisane visoke početne cijene blokova, postoje opravdane sumnje da će ovakvi uslovi dovesti do eskalacije nivoa cijena, te da će mobilni operatori biti izloženi ogromnim troškovima za plaćanje jednokratnih naknada. Umjesto toga ovaj novac bi mogao da bude uoptrebljen za "rollout" i puštanje u rad novih servisa.

U Austriji su na primjer visoki troškovi aukcije doveli su do povećanja maloprodajnih cijena usluga do 31%."

"Crnogorski Telekom smatra da ovaj model aukcije svojom netransparentnošću značajno smanjuje stepen predvidljivosti budućeg poslovnog okruženja. Naime, nakon pre-aukcije mobilni operatori ne mogu biti sigurni, da li će biti u stanju da obezbijede dodatne frekvencijske opsege, kao i po kojim cijenama. Prema tome, tehnološke i poslovne strategije mogu se kreirati tek nakon aukcije. Ovo je posebno značajno kada je u pitanju spektar za LTE kao osnov za buduće uvođenje mobilnih širokopojsnih servisa širom zemlje i potencijalno može ograničiti doprinos Crnogorskog Telekoma u implementaciji "Strategije razvoja informacionog društva"."

"Izabrani model aukcije ne sprečava neujednčenu raspodjelu spektra nakon aukcije. Stoga Crnogorski Telekom želi da ukaže na rizik da poslije aukcije jedan od mobilnih operatora neće moći da ostane u potpunosti konkurentan na tržištu zbog eventualno nepovoljnih pozicija u spektru."

Na tekst u Odjeljku 4.6 na strani 37 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na opis formata aukcije spektra, dat je sljedeći komentar:

"Crnogorski Telekom je stanovišta da bi bilo bolje da se Agencija opredijeli za transparentan i otvoren Simultani Multiple Round (SMRA) format aukcije, kao najčešće korišćeni i prihvaćeni format od strane evropskih regulatornih agencija za dodelu frekvencija.

Model CCA formata aukcije, predložen od strane Agencije, je format korišćen tokom aukcije spektra u Austriji, odnosno format za koji su karakteristični: visok stepen netransparentnosti, veoma mala mogućnost planiranja i sigurnosti ulaganja za sve ponuđače, velika mogućnost istiskivanja konkurencije sa tržišta (knock out risks) kao i veliki prostor za eskalaciju cijena ; što može veoma negativno da utiče na čitavo tržište javnih mobilnih elektronskih komunikacionih mreža, kao što je prikazano na slici 7 ispod (napomena: slika označena kao poslovna tajna iz kog razloga ovdje nije data). Ovaj model aukcije se u većini slučajeva završio nekonzistentno, bilo sa velikom razlikom u cijenama za uporedive pakete spektra ili sa značajnim razlikama u veličini paketa. Sa stanovišta učesnika u aukciji, ovo su u većini slučajeva bili neočekivani i neželjeni rezultati.

Ukoliko, ipak izbor Agencije ostane na predloženom CCA modelu, onda čitav proces treba pripremiti tako da se prevaziđu očigledne manjkavosti iz prethodnih CCA aukcija koje su dovodile do eskalacije cijena spektra i drugih rizika za ponuđače, na način što bi se: povećala transparentnost procesa, predvidjelo više vremena za planiranje/reakciju između rundi, te izbjegla upotreba α faktora. (Pravilo AR99)."

Stav Agencije: Poznato je da ne postoji univerzalni model dodjele spektra koji garantuje maksimalan ishod po svakom pitanju na svakom pojedinačnom tržištu. Na osnovu svih analiza koje je radila Agencija, ili koje su za njene potrebe radili drugi subjekti, zaključeno je da u ovako obimnoj dodjeli sa nizom složenih izazova, kombinatorna "clock" aukcija (CCA) omogućava ostvarenje postavljenih ciljeva u najvećoj mogućoj mjeri. O prednostima i nedostacima CCA formata aukcije u odnosu na druge formate (prije svega SMRA) i obratno ne postoji saglasje ni u akademskim ni u stručnim krugovima u oblasti upravljanja RF spektrom. Teorijski, ukoliko ponuđači svoje ponude podnose u skladu sa sopstvenim potrebama i procjeni vrijednosti spektra, CCA omogućava tržišnu valorizaciju spektra. Istorijski gledano, CCA format aukcije je uveden sa ciljem da se prevaziđu dva velika problema aukcije u SMRA formatu - problema izloženosti finansijski slabijih ponuđača i problema "prokletstva pobjednika", a kao dodatni nedostatak se navodi nemogućnost garantovanja kontinualnih dodjela (samim tim i maksimalne valorizacije dodijeljenog spektra), budući da se ponude podnose za konkretne frekvencijske blokove. Agencija je procijenila da sva tri navedena standardna problema SMRA tipa aukcije mogu dovesti do neefikasne dodjele spektra u crnogorskom slučaju. Dodatna prednost CCA formata aukcije je u tome što omogućava valorizaciju spektra na bazi sinergije resursa iz više opsega, koja se ostvaruje kroz princip podnošenja paket ponuda. Iako i CCA ima određene nedostatke, navedene karakteristike učinile su ga najzastupljenijim formatom *multiband* aukcije u posljednjih nekoliko godina u Evropi (Republika Irska, Holandija, Švajcarska 2012. godine, Austrija,

Slovačka, Velika Britanija 2013. godine, Slovenija 2014. godine). Dvije aukcije koje su dovele do dramatičnih poremećaja na tržištu nijesu bile CCA tipa (norveška aukcija u "sealed bid" formatu 2013. godine i poljska aukcija u SMRA formatu 2015. godine). Aukcija spektra u Austriji 2013. godine, koja se pominje u više komentara, se ne smatra neuspješnom sa bilo kog aspekta, dok je aukcija u Češkoj, takođe 2013. godine, bila SMRA tipa.

Kao ključni nedostatak CCA formata aukcije spektra, uz složenost procedure i visoke troškove postupka, od strane operatora kao ponuđača, se navode nedovoljna transparentnost. Agencija smatra da se onemogućavanje ponuđača da na bazi informacija o blokovima za koje su trenutni pobjednici, što je karakteristika SMRA tipa aukcije, odrede ishod aukcije i u slučaju kada takav ishod nije motivisan njihovim potrebama i procjenama vrijednosti spektra, ne može smatrati nedostatkom gledano iz perspektive efikasne dodjele spektra. Stav Agencije u odnosu na povećanje stepena transparentnosti u samom CCA postupku je dat kroz stav na Komentar 17. Dodatno se kao nedostatak aukcije CCA tipa napominje rizik od ishoda koji podrazumijeva da, zbog primjene "pravila druge cijene" za određivanje iznosa naknade koju pobjednici aukcije treba da plate, različiti ponuđači za iste ili uporedive pakete frekvencijskih blokova plate značajno različitu cijenu. Ako se uzme u obzir koncept rezervacije spektra, primjena rezervisanih ponuda i relativno visoke početne cijene, Agencija smatra da je ovakav ishod u predmetnom postupku dodjele malo vjerovatan.

Ako se uzmu u obzir predviđena pravila aukcije, posebno koncept rezervacije spektra i vrijednosti *spectrum cap*-ova rizik od dramatično neravnomjernih raspodjela spektra u scenariju tri postojeća operatora je prilično redukovan. Šta više, nije moguć ishod da neki od operatora ostane bez ikakvih resursa iz oba nova opsega. S obzirom da su potrebe operatora za količinom spektralnih resursa različite, ne postoji model dodjele spektra koji garantuje ravnomjernu raspodjelu spektra među unaprijed nepoznatim brojem ponuđača. Zaštita od prekomjernog nagomilavanja spektra od strane jednog ili grupe operatora je obezbijedena *spectrum cap*-ovima na nivou pojedinačnih opsega i na nivou ukupnog FDD spektra u svih pet opsega.

Komentar 17: U vezi sa stepenom transparentnosti u CCA postupku, dato je više komentara:

Na tekst u Odjeljku 4.1 na strani 22 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na načela na kojima se u skladu sa Zakonom o elektronskim komunikacijama, između ostalih, zasniva djelatnost u oblasti elektronskih komunikacija i upravljanje i korišćenje ograničenih resursa, dati su sljedeći komentari:

"Primjeri iz prakse govore da je izabrani format aukcije - CCA, jedan od namanje transparentnih i u isto vrijeme najkompleksnijih modela aukcije. To svakako nije u saglasnosti sa navedenim stavom o transparentnosti i proporcionalnosti:

1.Što se tiče transparentnosti, izabrani CCA format je poznat kao najnetransparentniji aukcijski dizajn. Ovaj format je čak i među aukcijama tipa CCA rijedak izuzetak i do sada je bio korišćen samo u Austriji 2013.godine. I u tom slicaju pravila su bila promjenjena tokom same aukcije zbog nemogućnosti da se aukcija privede kraju.

2. Što se tiče načela proporcionalnosti, ukoliko se uporede početne cijene po bloku navedene u ovom dokumentu sa početnim cijenama u prethodnim aukcijama, Crna Gora se nalazi na samom vrhu, znatno iznad drugih evropskih zemalja. Čak i ako se uporede sa konačnim cijenama postignutim u prethodnim aukcijama, predložene početne cijene su za većinu opsega čak 150% veće. (BDP-u prilagođena cijena u € / MHz / stanovniku).

U slučaju da ovaj dio ostane nepromijenjen, smatramo da postoji veliki rizik, da predloženi nivo cijena ne ostavlja prostora da se kroz proces aukcije dodje do tržišne vrijednosti spektra , odnosno do efikasne raspodjele spektra. Osim toga, ovako visoke početne cijene mogu dovesti I do toga da dio spektra ostane nedodijeljen."

"Crnogorski Telekom smatra da ovaj model aukcije svojom netransparentnošću značajno smanjuje stepen predvidljivosti budućeg poslovnog okruženja. Naime, nakon pre-aukcije mobilni operatori ne mogu biti sigurni, da li će biti u stanju da obezbijede dodatne frekvencijske opsege, kao i po kojim cijenama. Prema tome, tehnološke i poslovne strategije mogu se kreirati tek nakon aukcije. Ovo je posebno značajno kada je u pitanju spektar za LTE kao osnov za buduće uvođenje mobilnih širokopoljnih servisa širom zemlje i potencijalno može ograničiti doprinos Crnogorskog Telekoma u implementaciji "Strategije razvoja informacionog društva"."

"Crnogorski Telekom podržava uvođenje novih frekvencijskih opsega , uz pomoć kojih planira da i dalje unapređuje I gradi svoje mrežu u cilju postizanja što boljeg kvaliteta, pokrivenosti, brzina, kao i povećanje zadovoljstva svojih korisnika .

Međutim, Crnogorski Telekom smatra da je neophodno da se izvrši značajno smanjenje početnih cijena, kako bi se ostavilo više prostora mobilnim operatorima da u budućnosti investiraju u inovacije i značajnije ulažu u svoje mreže, te da se uz povećanje transparentnosti čitavog procesa aukcije kao I smanjenjem njegove kompleksnosti, izbjegnu rezultati koji remete I ograničavaju konkurenciju.

Takođe, smatramo da transparentnost u procesu aukcijske treba povećati na nivo da budu ispunjeni međunarodni CCA standardi, te ograničiti rizik od neravnomjerne distribucije spectra nakon aukcije."

Na tekst u Odjeljku 4.2.1 na strani 25 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na proceduru pokretanja postupka javnog nadmetanja, dat je sljedeći komentar:

"Crnogorski Telekom preporučuje povećanje transparentnosti čitavog procesa aukcije u sljedećim segmentima :

1. Identitet i broj ponuđača/ Kao jedan element transparentnosti prisutan u mnogim standardnim evropskim aukcijama spektra, identitet i broj kvalifikovanih ponuđača treba da bude objavljen prije aukcije. Na ovaj način, učesnici aukcije mogu sigurnije da planiraju svoje strategije nadmetanja, te naprave procjenu odgovarajućeg viška tražnje tokom aukcije. Osim toga, nivo viška tražnje po kategorijama treba biti poznat ponuđačima u toku aukcije nakon svake runde.

2. Ukupna potražnja / U svim multi - band CCA aukcijama sprovedenim do sada (Slika 3 u nastavku) (napomena: slika označena kao poslovna tajna iz kog razloga ovdje nije

data), ukupna tražnja po kategorijama je bila poznata nakon svake primarne runde, sa jednim izuzetkom – aukcije u Austriji 2013.godine. Kako posljedice ovakve fundamentalne promjene u pravilima CCA aukcije na dinamiku i ishod aukcije jos nijesu bile predmet akademske analize, to smatramo da bi bez informacija o ukupnoj potražnji, proces aukcije bio veoma rizičan eksperiment za cjelokupnu industriju i regulatora .To bi moglo dovesti do nepredvidive i veoma nepovoljne dinamike, kao i ishoda aukcije. U tom jedinom slučaju kada se napravila promjena u osnovnim pravilima CCA aukcije (u Austriji 2013), proces je izmakao kontroli, te je regulator morao da mijenja pravila tokom aukcije (da informaciju o ukupnoj tražnji po kategorijama učini dostupnom ponuđačima).

Crnogorski Telekom smatra da bi ponovno korišćenje Austrijskog modela bilo veoma rizično (obzirom na neuspješan ishod) i neprimjereno. Posebno ukoliko bi process aukcije izmakao kontroli zbog navedene promjene u osnovnim pravilima, što bi u najgorem slučaju dovelo do ponavljanja čitavog procesa (slučaj aukcije u Češkoj) i izazvalo dodatne troškove i značajno kašnjenje u obezbjeđivanju široke dostupnosti LTE tehnologije za korisnike u Crnoj Gori."

Na tekst u Odjeljku 4.2.4 na strani 27 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na dostupnost informacije o broju i identitetu kvalifikovanih ponuđača u postupku aukcije spektra, dat je sljedeći komentar:

"Crnogorski Telekom smatra da je objavljivanje broja i identiteta kvalifikovanih ponuđača u aukciji važan dio procesa transparentnosti, i ujedno neophodno u cilju pripreme za efikasno učestvovanje u postupku aukcije .Stoga smatramo neophodnim da se ove informacije, kao i u većini drugih aukcija, učine dostupnim."

Na tekst Pravila AR37, dat je sljedeći komentar:

"Ponuđačima je potrebna informacija o višku tražnje kako bi se aukcija uopšte mogla privesti kraju. Sa informacijama kako je ovdje navedeno ponuđači će biti uskraćeni za sledeće:

- Ponuđači neće vidjeti kada postoji i koliki je višak tražnje po kategoriji,
- Ponuđači neće biti u mogućnosti da pronadju pakete koji im odgovaraju, a koji će dovesti do uravnotežene raspodjele spektra na kraju aukcije, već će zbog netransparentnosti biti prinudjeni da nastave da daju ponude samo za jedan odabrani paket što vodi ka neefikasnim rezultatima aukcije.
- U slučaju situacije da ostanu nedodijeljeni blokovi nakon primarne faze mogu proizvesti mnogo veći rizik za istiskivanje konkurencije (knock out) i još veću vjerovatnoću za velike razlike u cijenama.

Predložena forma (bez prikazivanja viška tražnje) je među CCA aukcijama rijedak izuzetak i samo je korišćena u Austriji 2013.godine. Čak i u Austriji je ukinuta tokom aukcije, nakon što se došlo u situaciju da aukcija nije mogla da se privede kraju.

Stoga Crnogorski Telekom predlaže da se predstojeći proces aukcije od početka pripremi na transparentan način, odnosno da podatak o ukupnoj tražnji po kategorijama u svakoj primarnoj rundi bude od početka poznat ponudjačima."

Stav Agencije: Osnovni razlog za smanjenje stepena transparentnosti u CCA postupku u odnosu na standardna pravila je dodatna zaštita od rizika da tajnim udruživanjem, međusobnom komunikacijom ili signaliziranjem ponuđači kompromituju efikasnu dodjelu spektra, bilo sa ciljem da izbjegnu plaćanje veće jednokratne naknade za dodjelu odobrenja, bilo sa ciljem da naprave štetu konkurenciji. Kako se radi o radnjama koje su zabranjene i čije preduzimanje za posljedicu ima isključenje iz postupka javnog nadmetanja bez prava na povraćaj plaćenih naknada i aktiviranje garancije ponude, Agencija prihvata predlog da se poveća stepen transparentnosti u CCA postupku na sljedeći način:

- Agencija će nakon što utvrdi listu kvalifikovanih ponuđača sve kvalifikovane ponuđače obavijestiti o ukupnom broju kvalifikovanih ponuđača, ali ne i o njihovom identitetu (Odjeljak 4.2.4 Informativnog dokumenta);
- svaki ponuđač će na kraju svake primarne runde posredstvom EAS interfejsa dobiti informaciju o tome da li postoji višak tražnje i informaciju o ukupnoj tražnji za svaku od kategorija frekvencijskih blokova koje su predmet odgovarajuće faze osnovnog stepena aukcije (Pravilo AR72 iz Informativnog dokumenta).

Komentar 18: U vezi sa visinom početnih cijena, dato je više komentara:

Na tekst u Odjeljku 4.1 na strani 22 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na načela na kojima se u skladu sa Zakonom o elektronskim komunikacijama, između ostalih, zasniva djelatnost u oblasti elektronskih komunikacija i upravljanje i korišćenje ograničenih resursa, dati su sljedeći komentari:

"Primjeri iz prakse govore da je izabrani format aukcije - CCA, jedan od namanje transparentnih i u isto vrijeme najkompleksnijih modela aukcije. To svakako nije u saglasnosti sa navedenim stavom o transparentnosti i proporcionalnosti:

1.Što se tiče transparentnosti, izabrani CCA format je poznat kao najnetransparentniji aukcijski dizajn. Ovaj format je čak i među aukcijama tipa CCA rijedak izuzetak i do sada je bio korišćen samo u Austriji 2013.godine. I u tom slicaju pravila su bila promjenjena tokom same aukcije zbog nemogućnosti da se aukcija privede kraju.

2.Što se tiče načela proporcionalnosti, ukoliko se uporede početne cijene po bloku navedene u ovom dokumentu sa početnim cijenama u prethodnim aukcijama, Crna Gora se nalazi na samom vrhu, znatno iznad drugih evropskih zemalja. Čak i ako se uporede sa konačnim cijenama postignutim u prethodnim aukcijama, predložene početne cijene su za većinu opsega čak 150% veće. (BDP-u prilagođena cijena u € / MHz / stanovniku).

U slučaju da ovaj dio ostane nepromijenjen, smatramo da postoji veliki rizik, da predloženi nivo cijena ne ostavlja prostora da se kroz proces aukcije dodje do tržišne vrijednosti spektra , odnosno do efikasne raspodjele spektra. Osim toga, ovako visoke početne cijene mogu dovesti i do toga da dio spektra ostane nedodijeljen."

"U skladu sa prethodnim komentarom , Crnogorski Telekom predlaže jednu od navedenih opcija:

1. U fazi glavne aukcije smanjiti iznos predloženih početnih cijena na realniji nivo pri čemu se podrazumijeva da su u fazi pre-aukcije dodijeljene sve frekvencije koje su predmet iste, i to barem na prosjek iz prethodnih evropskih aukcija, uzimajući u obzir da su to samo početne cijene, a ne konačne cijene koje treba platiti (postoje značajni dodatni troškove (cijene konsultantskih usluga, naknada za učešće na aukciji, administrativni troškovi...) ili

2. Da se period važenja odobrenja za korišćenje radio frekvencija produži na 15 godina od datuma isteka svake od licenci koje su predmet ove aukcije (od 20.04.2022), čime bi se smanjili troškovi po MHz/stanovniku i dovele na nivo sličan sa onim iz evropskih uporednih aukcija. Na ovaj način bi bio obezbijeđen očekivani prihod za budžet Crne Gore, a sa druge strane ostvarena vrijednost spektra na nivou prethodnih Evropskih aukcija. U slučaju postojanja ograničenja za ispunjenje produženja roka za važenje odobrenja za korišćenje radio frekvencija na gore navedeni način, trebalo bi da bude garantovano produženje od 5 godina za odobrenja izdata na način kako je definisano u ovom dokumentu.

Na grafikonu niže (napomena: grafikon označen kao poslovna tajna iz kog razloga ovdje nije dat) može da se vidi, da sa rokom za važenje odobrenja za korišćenje radio frekvencija na 15 godina od datuma isteka svake od licenci koje su predmet ove aukcije (od 20.04.2022), Crna Gora bi bila dobro pozicionirana među ostalim Evropskim državama koje su imale CCA."

"Obzirom na izabrani format aukcije, kao i na definisane visoke početne cijene blokova, postoje opravdane sumnje da će ovakvi uslovi dovesti do eskalacije nivoa cijena, te da će mobilni operatori biti izloženi ogromnim troškovima za plaćanje jednokratnih naknada. Umjesto toga ovaj novac bi mogao da bude uoptrebljen za "rollout" i puštanje u rad novih servisa.

U Austriji su na primjer visoki troškovi aukcije doveli su do povećanja maloprodajnih cijena usluga do 31%."

"Smatramo da ovako postavljene visoke početne cijene ne mogu djelovati podsticajno već ograničavajuće na investicije, inovacije i razvoj nove i unapređene infrastrukture, obzirom na odliv velike količine novca sa mobilnog tržišta kroz proces aukcije.

U Austriji na primjer, gdje je primijenjen isti format aukcije, smanjen je nivo investicija u mrežu i servise, i kao što je pomenuto došlo je do povećanja maloprodajnih cijena usluga na tržištu."

"Crnogorski Telekom podržava uvođenje novih frekvencijskih opsega, uz pomoć kojih planira da i dalje unapređuje i gradi svoje mrežu u cilju postizanja što boljeg kvaliteta, pokrivenosti, brzina, kao i povećanje zadovoljstva svojih korisnika.

Međutim, Crnogorski Telekom smatra da je neophodno da se izvrši značajno smanjenje početnih cijena, kako bi se ostavilo više prostora mobilnim operatorima da u budućnosti investiraju u inovacije i značajnije ulažu u svoje mreže, te da se uz povećanje transparentnosti čitavog procesa aukcije kao i smanjenjem njegove kompleksnosti, izbjegnu rezultati koji remete i ograničavaju konkurenciju.

Takođe, smatramo da transparentnost u procesu aukcijske treba povećati na nivo da budu ispunjeni međunarodni CCA standardi, te ograničiti rizik od neravnomjerne distribucije spectra nakon aukcije."

Na tekst u Odjeljku 4.5 na strani 33 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na iznos početnih cijena u postupku aukcije za pojedine kategorije frekvencijskih blokova, dati su sljedeći komentari:

"Moramo da istaknemo da su predloženi iznosi početnih cijena značajno iznad početnih iznosa koji su bili definisani u prethodnim aukcijama ovakvog formata.

Ukoliko se uporede početne cijene po bloku navedene u ovom dokumentu sa početnim cijenama u prethodnim evropskim aukcijama, Crna Gora se nalazi na samom vrhu, znatno iznad drugih evropskih zemalja (Slike 4, 5 i 6 u daljem tekstu) (napomena: slike označene kao poslovna tajna iz kog razloga ovdje nijesu date). Takođe, predloženi nivoi cijena su za većinu opsega čak 150% veći u odnosu na prosečne cijene postignute na prethodnim aukcijama (BDP-u prilagođena cijena u € / MHz / stanovniku).

U slučaju da ovaj dio ostane nepromijenjen, smatramo da postoji veliki rizik, da sadašnji nivo cijena ne ostavlja prostora da se kroz proces aukcije dodje do tržišne vrijednosti spektra, odnosno efikasne dodjele opsega. Osim toga, ovako visoke početne cijene mogu dovesti do toga da dio spektra ostane neprodat.

Stoga, Crnogorski Telekom predlaže jednu od navedenih opcija:

1. U fazi glavne aukcije smanjiti iznos predloženih početnih cijena na realniji nivo pri čemu se podrazumijeva da su u fazi pre-aukcije dodijeljene sve frekvencije koje su predmet iste, i to barem na prosjek iz prethodnih evropskih aukcija, uzimajući u obzir da su to samo početne cijene, a ne konačne cijene koje treba platiti (postoje značajni dodatni troškove (cijene konsultantskih usluga, naknada za učešće na aukciji, administrativni troškovi...) ili

2. Da se period važenja odobrenja za korišćenje radio frekvencija produži na 15 godina od datuma isteka svake od licenci koje su predmet ove aukcije (od 20.04.2022), čime bi se smanjili troškovi po MHz/stanovniku i dovele na nivo sličan sa onim iz evropskih uporednih aukcija. Na ovaj način bi bio obezbijeđen očekivani prihod za budžet Crne Gore, a sa druge strane ostvarena vrijednost spektra na nivou prethodnih Evropskih aukcija. U slučaju postojanja ograničenja za ispunjenje produženja roka za važenje odobrenja za korišćenje radio frekvencija na gore navedeni način, trebalo bi da bude garantovano produženje od 5 godina za odobrenja izdata na način kako je definisano u ovom dokumentu..

Na slici niže može da se vidi, da sa rokom za važenje odobrenja za korišćenje radio frekvencija na 15 godina od datuma isteka svake od licenci koje su predmet ove aukcije (od 20.04.2022), Crna Gora bi bila dobro pozicionirana medju ostalim Evropskim državama koje su imale CCA."

"Predložene početne cijene su izuzetno visoke. Molimo da se pojasni metodologija i koji su kriterijumi/parametri korišćeni prilikom određivanja početnih cijena?"

Stav Agencije: Najniži iznos jednokratne naknade za dodjelu odobrenja za korišćenje radio-frekvencija (početna cijena) za blokove određene kategorije je, shodno članu 106 stav 4 Zakona o elektronskim komunikacijama ("Službeni list Crne Gore", broj 40/13), odredilo Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije. Iako nije učestvovala u njihovom utvrđivanju, niti je upoznata sa primijenjenom metodologijom, Agencija smatra da definisane početne cijene omogućavaju tržišnu valorizaciju spektra koji je predmet postupka javnog nadmetanja. Prema analizama Agencije, ponuđene početne cijene su nešto ispod prosjeka postignutih cijena na uporedivim *multiband* aukcijama spektra u Evropi (normalizovano u odnosu na broj stanovnika i trajanje odobrenja). Analiza u kojoj se postignute cijene normalizuju u odnosu na BDP nije korektna u odnosu na Crnu Goru, ako se ima u vidu nizak stepen korelacije između postignutih cijena na aukciji spektra i BDP-a u zemlji. Ako se uzme u obzir količina rezervisanog spektra za postojeće operatore i nove učesnike na tržištu, za koji je prostor za nadmetanje redukovan kako bi se ostvario cilj očuvanja/unapređenja konkurencije na tržištu, jedino početne cijene na nivou procijenjene vrijednosti spektra omogućavaju adekvatnu valorizaciju ovog ograničenog nacionalnog resursa sa aspekta prihoda države od njihove dodjele.

Predlog da se definisane početne cijene smanje Agencija ne može ocjenjivati, iz razloga što pitanje početnih cijena u postupku javnog nadmetanja za dodjelu odobrenja za korišćenje radio-frekvencija nije u njenoj nadležnosti. Osim toga, predlog da se smanje početne cijene u fazi glavne aukcije nije u skladu sa uobičajenom praksom da blokovi iste kategorije budu ponuđeni po istoj početnoj cijeni bez obzira u kojoj fazi se dodjeljuju i koji ponuđači mogu konkurisati za njih i direktno bi uveo diskriminaciju među ponuđačima. Predlog da se garantuje produženje perioda važenja odobrenja za dodatnih 5 godina, nakon isteka prvobitnog perioda od 15 godina, (bez obaveze plaćanja jednokratne naknade) i na taj način smanji jedinična početna cijena spektra nije u skladu sa važećim Zakonom o elektronskim komunikacijama i kao takav ne može biti prihvaćen. Sa druge strane, predlog da se period važenja odobrenja za radio-frekvencije koje postaju raspoložive u aprilu 2022. godine sa predviđenih nešto manje od 10 godina produži na 15 godina (uz zadržavanje definisane početne cijene), čak i ako bi bilo podržano od strane Ministarstva, nije u skladu sa opredjeljenjem Agencije da dodjele mobilnim operatorima u svim opsezima koji su predmet ovog postupka važe do istog datuma.

Komentar 19: U vezi sa visinom jednokratne naknade za učešće u aukciji spektra, dato je više komentara:

Na tekst u Odjeljku 4.2.4 na strani 27 i tekst u Odjeljku 4.3.3. na strani 31 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na visinu jednokratne naknade za učešće u aukciji spektra, dati su sljedeći komentari:

"Jednokratna naknada za učešće je veoma visoka, molimo za pojasnjenje na osnovu čega je određen ovaj iznos?"

"Obzirom na izuzetno visoke troškove koje mobilne operatore očekuju kao rezultat aukcije, smatramo da je navedeni iznos jednokratne naknade za učešće na aukciji

spektra previsok, te predlažemo da iznos jednokratne naknade za učešće na aukciji spektra bude odbijen od ukupne cijene koju će operatori platiti za osvojeni spektar."

"Crnogorski Telekom predlaže da naknada za učešće na aukciji spektra koju plaćaju kvalifikovani i uspešni ponuđači bude vraćena nakon završetka procesa aukcije. Konkretno, to znači da se troškovi u iznosu naknade za učešće na aukciji odbijaju od odgovarajućih iznosa jednokratnih naknada koje operatori treba da plate za spektar koji će im biti dodijeljen na kraju procesa."

Stav Agencije: Jednokratna naknada za učešće na aukciji spektra, zajedno sa naknadom za otkup Dokumentacije za javno nadmetanje, predstavlja naknadu za pokrivanje troškova Agencije za pripremu i sprovođenje postupka javnog nadmetanja (za pokrivanje administrativnih troškova). Iznos ovih naknada je, saglasno članu 106 stav 4 Zakona o elektronskim komunikacijama, određen prema stvarnim troškovima Agencije za pripremu i sprovođenje postupka javnog nadmetanja, gdje spadaju, između ostalog, troškovi izrade odgovarajućih ekspertskih studija, troškovi studijskih boravaka eksperata iz Agencije u inostranstvu u cilju sticanja i razmjene znanja i iskustava o postupcima dodjele spektra, troškovi agnažovanja eksternih konsultanata/eksperata za pripremu i sprovođenje postupka javnog nadmetanja, troškovi nabavke specijalizovanog softvera za elektronsku aukciju spektra, troškovi nabavke ostale potrebne opreme (računari, komunikacioni uređaji...), troškovi adaptacije i opremanja aukcijske sobe (građevinsko-zanatski radovi, video i audio nadzor, kontrola pristupa, komunikacioni, bezbjedonosni sistemi...), troškovi obezbjeđenja pouzdanih Internet konekcija (glavna i redundantna), kao i troškovi angažovanja eksperata iz Agencije.

Imajući u vidu procijenjenu visinu troškova Agencije za pripremu i sprovođenje postupka javnog nadmetanja i pod realnom pretpostavkom da će u postupku aukcije spektra učestvovati tri kvalifikovana ponuđača, visina jednokratne naknade za učešće na aukciji spektra će biti smanjena na 200.000,00 Eura.

Predlog da se iznos jednokratne naknade za učešće u aukciji spektra tretira kao depozit i za taj iznos umanju iznos jednokratne naknade za izdavanje odobrenja za korišćenje radio-frekvencija koji je svaki pobjednik aukcije obavezan da plati nije saglasan sa Zakonom o elektronskim komunikacijama, i kao takav ne može biti prihvaćen.

Komentar 20: Na dio teksta u Odjeljku 4.2.5 na strani 28 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na to u kom periodu će kvalifikovanim ponuđačima biti obezbijeden pristup alatu za simulaciju postupka elektronske aukcije, dat je sljedeći komentar:

"Molimo za pojašnjenje kada će tačno pristup softverskom alatu za sprovođenje aukcije biti obeznijedjen učesnicima? Crnogorskom Telekomu je potrebno najmanje par nedelja da bi sproveo obuku i testiranje."

Stav Agencije: Podaci neophodni za pristup (na bazi web interfejsa) alatu za softversku simulaciju postupka elektronske aukcije spektra, zajedno sa odgovarajućim uputstvom za njegovo korišćenje, će svakom kvalifikovanim ponuđaču biti dostavljeni zajedno sa Odlukom o njegovoj kvalifikovanosti. Ako se ima u vidu predviđena dinamika izvršavanja pojedinačnih faza postupka, alat za simulaciju će kvalifikovanim ponuđačima biti na raspolaganju najmanje četiri nedjelje.

Komentar 21: Na dio teksta u Odjeljku 4.2.6 na strani 28 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na informaciju o terminu sprovođenja obuke i probne (MOCK) aukcije, dat je sljedeći komentar:

"Crnogorski Telekom predlaže da se učesnici u aukciji obavijeste o početku i trajanju MOCK aukcije par nedelja ranije, kako bi mogli da organizuju svoje vrijeme i aktivnosti (posebno u slučaju kada timovi imaju članove iz inostranstva). Takođe, Crnogorski Telekom predlaže da trajanje MOCK aukcije bude nekoliko nedelja, kao i period između MOCK i glavne aukcije.

Na ovaj način će biti dovoljno vremena za otkrivanje i rješavanje eventualnih softverskih grešaka, odnosno dodatnih podešavanja. Takođe, Agencija bi imala više vremena za davanje neophodnih pojašnjenja i pripremu odgovora na pitanja koja se budu javila tokom probne aukcije."

Stav Agencije: Prihvata se predlog. O terminu sprovođenja obuke za rad sa specijalizovanim softverom za podnošenje ponuda i probne (MOCK) aukcije kvalifikovani ponuđači će biti obaviješteni najmanje 15 dana unaprijed. Cilj probne (MOCK) aukcije je da se kvalifikovani ponuđači neposredno upoznaju sa procedurama koje će sprovoditi tokom stvarne aukcije i da se neposredno provjeri funkcionalnost opreme i softvera na strani ponuđača i na strani aukcionara. Predviđeno je da MOCK aukcija traje jedan dan. Predlog da probna aukcija traje nekoliko nedjelja se ne može prihvatiti, jer ne postoje opravdani razlozi za trošenje vremena i resursa ponuđača i aukcionara u tolikoj mjeri. Testiranje sistema za sprovođenje elektronske aukcije spektra (EAS) i otklanjanje eventualnih grešaka je u nadležnosti i u isključivoj odgovornosti Agencije. Nije previđena mogućnost postavljanja dodatnih pitanja od strane kvalifikovanih ponuđača tokom trajanja i nakon završetka probne aukcije.

Predviđeno je da stvarna aukcija spektra počne dan poslije sprovođenja probne (MOCK) aukcije. Agencija ne vidi razlog da se stvarna aukcija dodatno odlaže, a pogotovo ne na period od više nedjelja, osim u slučaju da se tokom probne aukcije utvrdi da postoje problemi u EAS-u. Ponuđači su u obavezi da obezbijede potreban hardver, softver, komunikacionu infrastrukturu i dodatnu opremu navedenu u Aneksu 2 Informativnog dokumenta prije početka probne (MOCK) aukcije.

Komentar 22: Na dio teksta u Odjeljku 4.2.7 na strani 28 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na informaciju o terminu sprovođenja aukcije spektra, dat je sljedeći komentar:

"Da bi se pokrenuo process ovako kompleksne aukcije i obezbijedila zaštita od odavanja informacija, neophodno je da se odredi i obezbijedi specifična lokacija, i stabilno IT okruženje. Smatramo da ovo ne može biti obezbijeđeno u roku od 7 kalendarskih dana .

Osim toga, neki od članova specijalizovanog tima (tim koji će da vodi aukciju) su iz inostranstva, te iz organizacionih razloga treba da budu informisani bar 4 nedelje unaprijed.

U slučaju da konkretan datum još uvijek ne može biti poznat, molimo da nam se dostavi kalendarska nedjelja u kojoj je planiran početak aukcije."

Stav Agencije: Agencija će kvalifikovane ponuđače obavijestiti o datumu početka elektronske aukcije spektra najmanje 15 dana unaprijed. Okvirni termin početka elektronske aukcije spektra će biti dat u Dokumentaciji za javno nadmetanje.

Komentar 23: Na dio teksta u Odjeljku 4.2.7 na strani 28 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na jezik na kome će biti sprovedena aukcija spektra, dat je sljedeći komentar:

"Obzirom da je CT dio internacionalne kompanije, da li moguće da se pored crnogorskog u elektroskoj aukciji koristi i engleski jezik?"

Stav Agencije: Elektronska aukcija spektra će biti sprovedena na crnogorskom jeziku. Ponuđački interfejs EAS sistema će biti prezentovan na crnogorskom jeziku i sva komunikacija Agencije, kao aukcionara, i ponuđača u postupku aukcije spektra će se odvijati na crnogorskom jeziku. Nije predviđeno da bilo koja faza postupka bude sprovedena na engleskom, ili bilo kom drugom jeziku, osim crnogorskog i Agencija neće obezbjeđivati bilo kakav prevod sa crnogorskog na engleski, niti bilo koji drugi jezik.

Komentar 24: Na dio teksta u Odjeljku 4.2.9 na strani 28 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na rok za uplatu jednokratne naknade, dat je sljedeći komentar:

"Molimo za pojašnjenje, da li 15 dana iznosi 3 nedjelje (odnosno 15 radnih dana), ili se misli na 15 kalendarskih dana (odnosno 2 nedelje i 1 dan)."

Stav Agencije: Svi rokovi dati u Informativnom dokumentu, osim ako izričito nije drugačije određeno, izraženi su u broju kalendarskih dana. U konkretnom slučaju, "15 dana od dana donošenja Odluke" znači 15 kalendarskih dana od dana donošenja odluke, tj. dvije nedjelje i jedan dan, počevši od dana donošenja odluke.

Komentar 25: Na dio teksta u Odjeljku 4.3.4 na strani 31 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na sadržinu izjava kojima se potvrđuje kvalifikovanost podnosioca zahtjeva za učešće u aukciji spektra, dati su sljedeći komentari:

"Smatramo da je ovo preširoko formulisano. Da li se ovo odnosi na stečajni postupak eventualno otvorenim nad Ponuđačem, ili na zavisna društva i ako da zašto?"

"Ovo je takođe preširoko, budući da je prinudna naplata stvar tekućeg poslovanja i može se odnositi na iznos od 10 E pa do neograničeno?"

"Molimo za informaciju ko će da cijeni ovaj uslov?"

Stav Agencije: Radi se o izjavi podnosioca zahtjeva za učešće na aukciji spektra koja se odnosi na njega, a ne i na zavisna društva, data pod punom materijalnom i krivičnom odgovornošću. Podnosilac zahtjeva za učešće na aukciji spektra ili kvalifikovani ponuđač na aukciji biće isključen iz dalje procedure javnog nadmetanja, ukoliko se utvrdi da podnešeni Zahtjev za učešće na aukciji sadrži netačne ili neistinite podatke.

U cilju konkretizacije ovog uslova u Dokumentaciji za javno nadmetanje će biti uvrštena sljedeća formulacija:

- Izjava da je podnosilac zahtjeva solventan i da nije povezan sa bilo kakvim stečajnim postupkom, postupkom prinudne likvidacije ili postupkom

prinudne naplate, koji bi mogao imati uticaja na njegovo učešće u postupku aukcije spektra, te da u odnosu na trenutno poslovanje ne postoje razlozi za pokretanje takvih postupaka ili potencijalnih sudskih i drugih postupaka sa kojima podnosilac zahtjeva može biti povezan, a koji bi mogli imati uticaja na njegovo učešće u postupku aukcije spektra.

Komentar 26: Na dio teksta u Odjeljku 4.3.6 na strani 32 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na garanciju ponude, dati su sljedeći komentari:

"Da li će Agencija dostaviti listu banaka koje se smatraju renomiranim i da su sa dobrim kreditnim rejtingom?"

"Potrebno je dodatno pojasniti mehanizme opisane u ovom poglavlju .

Prema našem razumijevanju, ponuđači moraju da daju bankarsku garanciju koja pokriva punu početnu cijenu u pre-aukciji. Isto važi i za početnu ponudu u glavnoj aukciji.

Nadalje, kako aukcija bude napredovala, bankarska garancija treba da pokriva najmanje 25% ponude?

U slučaju da se treba pribaviti dodatna bankarska garancija, iz organizacionih razloga, Crnogorski Telekom predlaže da se predvidi mogućnost prekida od jednog dana.

Osim toga, Crnogorski Telekom bi cijenio ukoliko bi Agencija informisala ponuđače prije nego njihova garancija dostigne limit."

Stav Agencije: Svrha garancije ponude u postupku dodjele spektra je da ponuđača drži u obavezi da izvrši svoju ponudu ukoliko ona bude pobjednička. Garancija ponude takođe predstavlja i efikasan alat za zaštitu integriteta postupka dodjele radio-frekvencija od nekredibilnih ponuđača ili učesnika čije su namjere da kompromituju postupak. Odustajanje od pobjedničke ponude u postupku aukcije spektra automatski znači da radio-frekvencije na koje se ponuda odnosi ostaju nedodijeljene, što može dovesti do poremećaja na tržištu, a gotovo po pravilu umanjuje vrijednost odnosnog spektra. S obzirom da u predmetnom postupku predmet faze glavne aukcije zavisi od ishoda faze pre-aukcije, odustajanje od pobjedničke ponude podnešene u fazi pre-aukcije nakon početka faze glavne aukcije bi imalo veoma negativan uticaj na efikasnost dodjele spektra koji je predmet cjelokupnog postupka. Iz navedenih razloga Agencija smatra da su visoke garancije ponude u interesu aukcionara i kredibilnih ponuđača i da ne treba mijenjati utvrđene iznose.

Visinu garancije ponude je, shodno članu 106 stav 4 Zakona o elektronskim komunikacijama ("Službeni list Crne Gore", broj 40/13), odredilo Ministarstvo za inforamciono društvo i telekomunikacije, prihvativši predlog Agencije. Formu garancije ponude je odredila Agencija, smatrajući da je za ponuđače bankarska garancija povoljnija opcija od deponovanja novčanih sredstava na prelazni račun Agencije, koja bi bila vraćena nakon što se izvrši uplata jednokratne naknade za izdavanje odobrenja u budžet Crne Gore. Forma bankarske garancije, način njenog dostavljanja i lista prihvatljivih banaka će biti data u dokumentaciji za javno nadmetanje. Nije prihvatljivo da se garancija ponude dostavi u formi garancije date od drugog privrednog subjekta ili u formi mjenice.

Pravila navedena u Odjeljku 4.3.6 Informativnog dokumenta znače da je svaki ponuđač koji namjerava da učestvuje u fazi pre-aukcije obavezan da prije početka prve primarne runde ove faze Agenciji dostavi bankarsku garanciju na iznos koji pokriva najmanje 100% ponude u prvoj primarnoj rundi pre-aukcije i da je na osnovu te garancije podoban da u narednim rundama pre-aukcije (primarnim i dodatnoj) podnese ponudu u maksimalno četvorostrukom iznosu iz garancije. Ako želi da u narednoj rundi aukcije podnese ponudu koja premašuje navedeni maksimalni iznos, ponuđač je obavezan da Agenciji dostavi dodatnu bankarsku garanciju, kojom će zbirno sa prethodnom garancijom biti pokriveno najmanje 25% ponude. Identičan mehanizam se primjenjuje i u fazi glavne aukcije, s tim što je ponuđač koji je učestvovao u fazi pre-aukcije obavezan da za učešće u fazi glavne aukcije dostavi novu bankarsku garanciju.

Agencija će obavijestiti ponuđača da se približava maksimalnom iznosu ponude nakon završetka prve runde u kojoj je podnio ponudu koja premašuje trostruki iznos garancije. Ako se ima u vidu dinamika sprovođenja rundi (primarnih i dodatne) i priraštaj "clock" cijena ponuđač će u svakom slučaju informaciju o potrebi dostavljanja dodatne ponude dobiti najmanje dva dana prije dostizanja maksimalnog iznosa ponude, iz kog razloga Agencija smatra da nema potrebe praviti predloženi prekid od jednog dana za dostavu dodatne garancije.

Komentar 27: Na dio teksta u Odjeljku 4.3.7 na strani 32 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na naknade za administrativne troškove za učešće u postupku javnog nadmetanja, dat je sljedeći komentar:

"Molimo da se definiše ovaj iznos."

Stav Agencije: Naknade za administrativne troškove predstavljaju naknadu za otkup Dokumentacije za javno nadmetanje i jednokratnu naknadu za učešće na aukciji spektra.

Komentar 28: Na dio teksta u Odjeljku 4.6 na strani 37 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na način podnošenja ponuda, dat je sljedeći komentar:

"Molimo za potvrdu da se sve ponude u svim fazama dostavljaju elektronskim putem, uključujući i faze dodatnih ponuda."

Stav Agencije: Ponude se u svim rundama svake faze aukcije dostavljaju elektronski, posredstvom softverske aplikacije (na bazi web interfejsa) za podnošenje ponuda koja je dio sistema za sprovođenje elektronske aukcije spektra (EAS). Samo u izuzetnim slučajevima (npr. problemi tehničke prirode) biće dozvoljeno podnošenje ponuda putem telefona.

Komentar 29: Na dio teksta u Odjeljku 5.3.1 na strani 40 i teksta u Odjeljku 5.3.3 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na tehnologiju i okruženje na koje se odnose coverage zahtjevi, dat je sljedeći komentar:

"Da li se ovi zahtjevi odnose samo na LTE 800 ili na pokrivenost LTE tehnologijom bez obzira na opseg koji se koristi?"

"Molimo za potvrdu da se navedeni zahtjevi odnose na "outdoor coverage" tj. na pokrivenost stanovništva na otvorenom prostoru."

Stav Agencije: Svi coverage zahtjevi su dati na tehnološki neutralnoj osnovi i odnose na pokrivanje u spoljašnjem (outdoor) okruženju.

Komentar 30: Na dio teksta u Odjeljku 5.3.1 na strani 40, teksta u Odjeljku 5.3.2 na strani 41 i teksta u Odjeljku 5.3.4 na strani 42 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na propisane coverage zahtjeve po opsezima, dati su sljedeći komentari:

"Molimo za potvrdu našeg razumijevanja, da obaveza u pogledu pokrivanja stanovništva Crne Gore signalom mreže do kraja prve godine znači da najkasnije 12 meseci nakon dodjele radio-frekvencija na korišćenje, Agencija očekuje da Crnogorski Telekom postigne pokrivenost stanovništva od 25% ."

Takođe, molimo za potvrdu da se navedeni zahtjevi odnose na "outdoor coverage" tj. na pokrivenost stanovništva na otvorenom prostoru.

Sa tačke gledišta Crnogorskog Telekoma, postavljanje specifičnih zahtjeva u pojedinim opsezima nije neophodno da bi se postigli zahtijevani ciljevi, te predstavljaju nepotrebna i skupa ograničenja za mobilne operatore u smislu planiranja ekspanzije i razvoja svojih mreža.

U slučaju da pokrivenost treba da se ispuni u opsegu 800 MHz, pojaviće se preklapanje od najmanje 25% sa zahtjevom za pokrivanjem u opsezima iznad 1 GHz. Pitanje je da li ovakva preklapanja predstavljaju benefit za korisnike i da li je ekonomski opravdano u okviru traženog trogodišnjeg perioda.

Crnogorski Telekom smatra racionalnijim propisati obaveze u pogledu dinamike ekspanzije mreže (rollout), specificirajući zahtjeve u pogledu kvaliteta i pokrivenosti mobilnim širokopojasnim servisom, bez ograničenja koja se odnose na frekvencijske opsege ili tehnologiju. Na taj način mobilni operatori bi mogli da optimizuju svoje troškove implementacije rollouta, uz ispunjenje očekivanja Agencije."

"Molimo za potvrdu da se navedeni zahtjevi odnose na "outdoor coverage" tj. na pokrivenost stanovništva na otvorenom prostoru.

Sa tačke gledišta Crnogorskog Telekoma, postavljanje specifičnih zahtjeva u pojedinim opsezima nije neophodno da bi se postigli zahtijevani ciljevi, te predstavljaju nepotrebna i skupa ograničenja za mobilne operatore u smislu planiranja ekspanzije i razvoja svojih mreža.

U slučaju da pokrivenost treba da se ispuni u opsegu 800 MHz, pojaviće se preklapanje od najmanje 45% sa zahtjevom za pokrivanjem u opsezima iznad 1 GHz. Pitanje je da li ovakva preklapanja predstavljaju benefit za korisnike i da li je ekonomski opravdano u okviru traženog trogodišnjeg perioda."

"Molimo za potvrdu da se navedeni zahtjevi odnose na "outdoor coverage" tj. na pokrivenost stanovništva na otvorenom prostoru.

Sa tačke gledišta Crnogorskog Telekoma, postavljanje specifičnih zahtjeva u pojedinim opsezima nije neophodno da bi se postigli zahtijevani ciljevi, te predstavljaju nepotrebna

i skupa ograničenja za mobilne operatore u smislu planiranja ekspanzija svojih mreža.

Smatramo da obaveze pokrivanja po opsezima dovode do nepotrebnih preklapanja. Pitanje je da li ovakva preklapanja predstavljaju benefit za korisnike i da li je to ekonomski opravdano u okviru traženog trogodišnjeg perioda.

Na ovaj način mobilni operatori će samo optimizovati svoju mrežu kako bi ispunili zahtjeve za pokrivenošću, te time povećati troškove svoje mreže kao i cijene svojih usluga.

Crnogorski Telekom smatra racionalnijim propisati obaveze u pogledu dinamike ekspanzije mreže (rollout), specificirajući zahtjeve u pogledu kvaliteta i pokrivenosti mobilnim širokopojasnim servisom, bez ograničenja koja se odnose na opsege ili tehnologiju. Na taj način mobilni operatori bi mogli da optimizuju svoje troškove implementacije rollauta, uz ispunjenje očekivanja Agencije, i kreiranje efikasnih mreža."

Stav Agencije: Obaveza pokrivanja određenog procenta stanovništva do kraja prve/druge/treće/pete godine važenja odobrenja znači da je operator obavezan da zahtjev ispuni u roku od jedne/dvije/tri/pet godina od dana početka važenja odobrenja za korišćenje radio-frekvencija.

Za postizanje propisanog stepena pokrivenosti stanovništva Crne Gore signalom mreže koji omogućava pružanje usluga sa definisanim kvalitetom može se koristiti bilo koja tehnologija i bilo koji opseg kojim operator raspolaže, saglasno odgovarajućem planu raspodjele radio-frekvencija. Operator koji bude raspolagao spektrom iz više opsega za koje su definisani različiti coverage zahtjevi, obavezan je da ispuni strožiji kriterijum, pri čemu se ne zahtijeva da razvija mrežu u svakom opsegu paralelno. Kako bi se otklonila svaka nedoumica, u Dokumentaciji za javno nadmetanje će biti navedeno da se za postizanje propisanih coverage zahtjeva vezanih za bilo koji opseg mogu koristiti svi opsezi kojima operator bude raspolagao.

Komentar 31: Na dio teksta u Odjeljku 5.3.1 na strani 41 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na zahtjeve u pogledu kvaliteta usluge, dat je sljedeći komentar:

"Molimo za pojašnjenje kako će se vršiti mjerenje korisničkog iskustva. Da li će to vršiti primjenom specijalizovanog softvera navedenog pod tačkom 5.3.5?"

Stav Agencije: Ispunjenost zahtjeva u pogledu obima i dinamike pokrivanja signalom mreže, uključujući i zahtjeve vezane za kvalitet usluge, provjeravaće se odgovarajućim metodama datim u Odjeljku 5.3.5 Informativnog dokumenta.

Komentar 32: Na dio teksta u Odjeljku 5.3.1 na strani 41 i teksta u Odjeljku 5.3.2 na strani 41 i 42 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na zahtjev za garantovanim protokom, dati su sljedeći komentari:

"Molimo za pojašnjenje potrebe za specificiranjem kako minimalnog protoka ka korisniku (downlink) tako i garantovanog protoka ka korisniku.

Smatramo da bi, pored već postavljenih "coverage" zahtjeva, bilo dovoljno da se specificira garantovani protok ka korisniku i od korisnika. Uobičajeno je da se za za

zahtijevani protok od 2Mb/s ka korisniku (downlink), za protok od korisnika (uplink) koristi vrijednost od 0,5 Mb/s ili manje kao garantovani. Ovakve ili slične vrijednosti su bile postavljene npr u Austriji, Češkoj i Slovačkoj, dok u drugim zemljama članicama DT grupe ovakvi zahtjevi nijesu bili postavljani već samo tzv "coverage" zahtjevi. Takođe, vremenski interval za verifikaciju 10 Mb/s kao minimalnog protoka ka korisniku (downlink) se ne navodi. Pored toga, smatramo da je navedeni vremenski interval za merenje garantovanog protoka ka korisniku i od korisnika postavljen na visoku vrijednost.

Zbog navedenog Crnogorski Telekom predlaže:

-Specificiranje samo garantovanog protoka ka korisniku I od korisnika (2Mb/s i 0.5 MB/s)."

"Predlažemo brisanje navedenog zahtjeva, kao nerealnog za ispunjenje, obzirom da se pored strogih zahtjeva za pokrivanje traži ispunjenje visokih zahtjeva za garantovane protoke. Ispunjenje bi značilo potrebu za dodatnim investicijama u "white spot" zonama i drugim neatraktivnim oblastima.

Molimo da se uzme u obzir činjenica da sa postojećom GSM mrežom Crnogorski Telekom već pokriva 99,6% stanovništva. Ovi sajtovi u ruralnim oblastima se veoma malo koriste sa prosječnim opterećenjem od 5% te prema tome već sada mogu da obezbijede dovoljne brzine mobilnog širokopojsnog pristupa, ukoliko bude zahtijeva od strane korisnika. Međutim, ovakvi zahtjevi jos uvijek ne postoje.

Ukoliko bi Crnogorski Telekom trošio godišnji budžet na takvim lokacijama, to bi svakako imalo negativnog uticaja na "rollout" u urbanim sredinama, u kojima su mreže već preopterećene i u kojima postoje stalni zahtjevi korisnika za dodatnim kapacitetima."

"Molimo za pojašnjenje ovog dijela. Prema našem razumijevanju, zahtjev za garantovani protok ka korisniku (downlink) od 2 Mb/s (odnosno 10 Mb/s u slučaju fiksnog prijema) je ispunjen ako u bar 99% merenja tokom bilo kog vremenskog intervala od 60 minuta , izmjerena brzina prenosa podataka ka korisniku iznosi 2 Mb/s (odnosno 10 Mb/s u slučaju fiksnog prijema) ili više.

Takođe, molimo za pojašnjenje izraza " fiksni prijem". Obzirom na zahtjev za visoki garantovani protok ka korisniku, da li takođe postoji razlika u načinu mjerenja (npr. eksterna antena, fiksna CPE, itd)?"

Stav Agencije: Potreba za definisanjem coverage zahtjeva po opsezima, odnosno grupama opsega je proizašla iz činjenice da neki od operatora može dobiti resurse iz samo jednog opsega, pa bi nametanje univerzalnih zahtjeva, koji su netipični za opseg kojim taj operator raspolaže, bilo diskriminatorno prema njemu.

Predlog da se, umjesto definisanih zahtjeva za minimalnim protokom ka korisniku (downlik) od 10 Mb/s na bazi korisničkog iskustva i garantovanim protokom ka korisniku (downlik) od 2 Mb/s, odnosno od korisnika (uplink) od 1 Mb/s u slučaju mobilnog prijema u spoljašnjem (outdoor) okruženju, definiše samo zahtjev za garantovanim protokom od 2 Mb/s ka korisniku (downlik) i 0,5 Mb/s od korisnika (uplink) ne doprinosi postizanju ciljeva Strategije razvoja informacionog društva u periodu 2012-2016. godina i kao takav

ne može biti prihvaćen. Agencija ne smatra da je zahtjev za protokom ka korisniku (*downlink*) od 10 Mb/s na bazi korisničkog iskustva nerealan, tim prije što postoje primjeri sličnih zahtjeva (Slovenija) koji su ispunjeni bez većih problema za operatore.

Zahtjev za garantovanim protokom ka korisniku (*downlink*) od 10 Mb/s u slučaju fiksnog prijema (sa spoljašnjom antenom), koji se odnosi na frekvencijski blok iz opsega 800 MHz sa specifičnim *coverage* zahtjevima će biti brisan, jer značajno ne doprinosi poboljšanju korisničkog iskustva, a može umanjiti vrijednost spektra.

Zahtjev za garantovanim protokom ka korisniku (*downlink*) od 5 Mb/s, odnosno garantovanim protokom od korisnika (*uplink*) od 2 Mb/s, koji se odnosi na frekvencijske opsege iznad 1 GHz, će biti usaglašen sa odgovarajućim zahtjevom za garantovanim protokom definisanim za opseg 800 MHz, budući da značajno ne doprinosi poboljšanju korisničkog iskustva, a može umanjiti vrijednost spektra.

Vremenski interval za verifikaciju ispunjenosti zahtjeva za minimalnim protokom ka korisniku (*downlink*) od 10 Mb/s na bazi korisničkog iskustva je jedan dan (00-24h).

Kriterijum za ispunjenje zahtjeva za granatovanim protokom od najmanje 99% mjerenja u kojima je izmjeren garantovani ili veći protok će biti smanjen na 95% mjerenja, budući da značajno ne doprinosi poboljšanju korisničkog iskustva, a može umanjiti vrijednost spektra. Kriterijum će dodatno biti konkretizovan propisivanjem stepena uspješno započetih i završenih sesija od najmanje 95%.

Komentar 33: Na dio teksta u Odjeljku 5.3.5 na strani 43 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na metode provjere ispunjenosti *coverage* zahtjeva, dat je sljedeći komentar:

"Molimo za pojašnjenje, koji kriterijumi (RxLev i / ili ...) će se koristiti za provjeru ispunjenosti zahtjeva u pogledu obima i dinamike pokrivanja signalom mreže. Koji softverski alati i koja vrsta clutter-a stanovništva će se koristiti?"

Navedene informacije su veoma važne za Crnogorski Telekom, kako bi prilagodili svoje razvojne planove u cilju ispunjenja zahtjeva u pogledu obima i dinamike pokrivanja stanovništva signalom mreže.

Koja metodologija će se koristiti za provjeru ispunjenosti zahtjeva pomoću specijalizovanog mjernog vozila i posredstvom specijalizovane softverske aplikacije? Koja vrsta softvera će se koristiti za oboje?"

Stav Agencije: Za provjeru ispunjenosti *coverage* zahtjeva, uključujući i zahtjeve u vezi sa kvalitetom usluga, koristiće se metodologija zasnovana na odgovarajućim međunarodnim dokumentima (ITU-R, CEPT, ETSI i dr.) i najboljoj uporednoj praksi. Sa metodologijom provjere ispunjenosti *coverage* zahtjeva će operatori biti upoznati najmanje tri mjeseca prije isteka roka za postizanje odgovarajućeg zahteva.

Komentar 34: Na dio teksta u Odjeljku 5.5 na strani 43 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na obavezu pružanja usluge nacionalnog roaminga, dat je sljedeći komentar:

"Kako bi se osiguralo da novi učesnik na tržištu ispuni svoje obaveze u pogledu postizanja zahtijevane pokrivenosti, Crnogorski Telekom predlaže da se novom

operatoru dozvoli nacionalni roaming tek nakon ispunjenja obaveze koja se tiče minimalnog pokrivanja mrežom.

Kao dodatak Crnogorski Telekom predlaže sljedeće:

Kvalifikovani kandidat za nacionalni roaming treba da pokriva najmanje 15% crnogorskog stanovništva upotrebom dodijeljenih frekvencija. U slučaju spora, Agencija će da potvrditi usklađenost sa zahtjevima u pogledu pokrivanja."

Stav Agencije: Predlog da se novom operatoru pristup usluzi nacionalnog roaminga uslovi dostizanjem odgovarajućeg stepena pokrivenosti stanovništva signalom mreže nije prihvatljiv, iz razloga što je cilj ovakvog zahtjeva da se novom operatoru omogući da od starta svojim korisnicima pruža puni set usluga i na taj način bude ravnopravan konkurent na tržištu.

Komentar 35: Na tekst Pravila AR34, dat je sljedeći komentar:

"Za neophodnu internu diskusiju i usklađivanje ponuda, Crnogorski Telekom smatra da primarne runde treba da traju najmanje 60 minuta. Naime, za odluke kojima se odlučuje o pozicioniranju kompanije u narednih 15 godina svakako je potrebno vremena pa u nekim situacijama čak i potvrda najvišeg rukovodstva kompanije.

U roku kraćem od 60 minuta, smatramo da ne bi mogli da budu obavljani svi neophodni koraci, koji su potrebni za nadmetanje u jednoj ovako složenoj aukciji, kao što su sprovođenje internih procedura usaglašavanja, analize, eskalacije, donošenje odluka, provjere grešaka, podnošenje ponuda, itd. Za sam proces prijema informacija o ponudi u okviru runde kao i dostavljanje novih ponuda potrebno je 10-15 minuta. Tokom ovog vremena ne mogu da se prodiskutuju rezultati, prezentuju predlozi i donese odluka.

Ne ostavljajući ponuđaču vremena da interno prodiskutuje ponudu, povećava se rizik od grešaka a time i poremećenih rezultata, kao što su istiskivanje (knock-out) jednog od ponuđača ili značajne razlike u cijenama u glavnoj aukciji.

Crnogorski Telekom stoga predlaže da primarne runde traju najmanje 60 minuta.

U slučaju da svi ponuđači zahtijevaju kraće vrijeme, oni mogu da izaberu da dostave ponude u bržim tempom, čime se smanjuje trajanje runde. Kao što se može vidjeti na slici 8 (napomena: slika označena kao poslovna tajna iz kog razloga ovdje nije data), vrijeme trajanja runde ispod 45 minuta nije predloženo ni u jednoj od prethodnih aukcija."

Stav Agencije: Prihvata se predlog. U Dokumentaciji za javno nadmetanje će biti definisano da primarne runde neće trajati manje od 60 niti više od 120 minuta, pri čemu vrijeme za podnošenje ponuda neće trajati manje od 15 minuta.

Komentar 36: Na tekst Pravila AR37, dat je sljedeći komentar:

"Ponuđačima je potrebna informacija o višku tražnje kako bi se aukcija uopšte mogla privesti kraju. Sa informacijama kako je ovdje navedeno ponuđači će biti uskraćeni za sledeće:

- Ponuđači neće vidjeti kada postoji i koliki je višak tražnje po kategoriji.*
- Ponuđači neće biti u mogućnosti da pronadju pakete koji im odgovaraju, a koji će*

dovesti do uravnotežene raspodjele spektra na kraju aukcije, već će zbog netransparentnosti biti prinudjeni da nastave da daju ponude samo za jedan odabrani paket što vodi ka neefikasnim rezultatima aukcije.

- U slučaju situacije da ostanu nedodijeljeni blokovi nakon primarne faze mogu proizvesti mnogo veći rizik za istiskivanje konkurencije (knock out) i još veću vjerovatnoću za velike razlike u cijenama.*

Predložena forma (bez prikazivanja viška tražnje) je među CCA aukcijama rijedak izuzetak i samo je korišćena u Austriji 2013.godine. Čak i u Austriji je ukinuta tokom aukcije, nakon što se došlo u situaciju da aukcija nije mogla da se privede kraju.

Stoga Crnogorski Telekom predlaže da se predstojeći proces aukcije od početka pripremi na transparentan način, odnosno da podatak o ukupnoj tražnji po kategorijama u svakoj primarnoj rundi bude od početka poznat ponudjačima.

Na slici 9 (napomena: slika označena kao poslovna tajna iz kog razloga ovdje nije data) daje se Prikaz viška tražnje po kategorijama u prethodnim evropskim CCA aukcijama."

Stav Agencije: Stav Agencije je dat kroz stav na Komentar 17.

Komentar 37: Na tekst Pravila AR41, dat je sljedeći komentar:

"Molimo za pojašnjenje kako se provjerava ispravnost specifikacije ako se ne šalje prema serveru?"

Stav Agencije: Ukoliko ponuda nije specificirana na odgovarajući način, npr. nije unešena tražnja za sve kategorije blokova (softver zahtijeva da se u slučaju nulte tražnje u formu unese broj 0), unešeni karakteri nijesu prirodni brojevi, unešenja tražnja prelazi unaprijed specificirane vrijednosti (npr. u pogledu spectrum cap-ova i spectrum floor-ova) i slično, na ekranu se pojavljuje odgovarajuća poruka upozorenja, a ponudjaču se ne dozvoljava da pošalje ponudu aukcijskom serveru.

Komentar 38: Na tekst Pravila AR51, dat je sljedeći komentar:

"Predloženo povećanje cijena u koracima je daleko iznad vrijednosti u prethodnim aukcijama.

Korak povećanja cijena je sredstvo koje treba pažljivo koristiti tokom aukcije, tako da obezbijedi da tražnja odgovara ponudi. Drugim riječima pažljiva upotreba povećanja cijena može spriječiti rizik opadanja potražnje u odnosu na ponudu. Dok se visok priraštaj cijena (između 5% i maksimum 10%) može koristiti u slučaju da postoji velika potražnja na ukupnoj aukciji, što ukazuje na još uvijek niske cijene na aukciji, dok on ne bi trebalo da se primenjuje kada dođe do povećanja rizika da ponudjači dostignu svoje limite za visine ponuda. Ovo je obično slučaj, kada cijene dostignu nivo uporedivih rezultata/prosjeka sa prethodnih aukcija.

Obzirom da je predloženi visok nivo priraštaja cijena a takodje da su predložene početne cijene već visoke (značajno iznad vrijednosti u prethodnim aukcijama), to rizik postoji od samog početka aukcije.

Dodatno, čak i priraštaj cijene od 5% može veoma brzo dovesti do eskalacije cijena.

Kao što se može videti na grafikonu (napomena: grafikon označen kao poslovna tajna iz kog razloga ovdje nije dat) sa priraštajima cijena od 1% do 5% , odnosno sa maksimalno 10% , Crna Gora je u potpunosti u skladu sa prethodnim aukcijama, u kojima su u većini većini slučajeva priraštaji cijena bili između 1% i 5%.

Jedini izuzetak je bio na aukciji u Slovačkoj, gde je priraštaj cijena do 25% doveo do velike neizvesnosti među ponuđačima i dovelo do velikih smanjenja potražnje za dva glavna ponuđača tokom jedne od rundi.

Zbog svega navedenog, Crnogorski Telekom predlaže da se ne koriste priraštaji cijena iznad 5%."

Stav Agencije: Prihvata se predlog. U Dokumentaciji za javno nadmetanje će biti definisano da će "clock" cijena za blokove kategorije za koje postoji višak tražnje u sljedećoj primarnoj rundi biti povećana za najmanje 1% do najviše 5% cijene u prethodnoj primarnoj rundi.

Komentar 39: Na tekst Pravila AR83, dat je sljedeći komentar:

"Crnogorski Telekom je mišljenja da je za procjenu ishoda osnovnog stepena (principal stage) i pripreme ponuđača za narednu fazu (dodatna runda) potrebno više vremena.

Treba uzeti u obzir činjenicu da tokom faze dodatnih ponuda (supplementary phase) treba pažljivo da se definiše čak i do 5000 ponuda, promijeni ili koriguje, te da se od njih izabere podskup koji će biti podnijet.

Stoga Crnogorski Telekom predlaže da se predvide 3 radna dana za fazu dodatnih ponuda kao i 2 radna dana za fazu dodjele. Na slici 11 (napomena: slika označena kao poslovna tajna iz kog razloga ovdje nije data) se može vidjeti da je 3 dana potpuno u skladu sa pravilima u prethodnim evropskim aukcijama. "

Stav Agencije: Prihvata se predlog. U Dokumentaciji za javno nadmetanje će biti definisano da će između posljednje primarne runde (završetka "clock" faze) i dodatne runde faze glavne aukcije biti napravljena pauza od najmanje tri cijela radna dana, a između završetka runde dodatnih ponuda glavne aukcije i početka runde dodjele od najmanje dva cijela radna dana.

Komentar 40: Na tekst Pravila AR86, dat je sljedeći komentar:

"Da li se ovaj način podnošenja ponude smatra "zapečaćenom ponudom"?" "

Stav Agencije: Podnošenje ponuda u dodatnoj rundi slijedi format aukcije u formi zapečaćenih ponuda (*sealed-bid auction*), kako je opisano u Odjeljku 4.6 Informativnog dokumenta, s tim što se na visinu ponude primjenjuju ograničenja opisana u Odjeljku 6.2.3.3 Informativnog dokumenta.

Komentar 41: Na tekst Pravila AR90, dat je sljedeći komentar:

"CCA model aukcije je dizajniran sa namjerom da učesnik može da iskaže svoje vrijednovanje velikog broja različitih paketa.

Sa postojećim pravilima, svaki mobilni operator može da se nadmeće za 36 miliona

mogućih paketa spektra (ne i vise obzirom na ukupni cap od 2x105 MHz) .

Od njih svaki operator će morati da izabere najprikladnije, znajući da izostavljajući pogrešne kombinacije, može dovesti do povećanja cijena za iste pakete ili do osvajanja lošijih kombinacija.

Ograničavanje maksimalnog broja dodatnih ponuda na 1000, je zbog navedenog neodgovarajuće i veoma nisko, a u isto vrijeme u suprotnosti sa osnovnom namjerom CCA modela aukcije, te protivno efikasnom ishodu aukcije.

Praktično, jedini razlog da se ograniči broj dodatnih ponuda bi mogla da bude kompleksnost obrade podataka, kada postoji mnogo ponuđača i mnogo paketa.

Kao što možete videti na slici 12 (napomena: slika označena kao poslovna tajna iz kog razloga ovdje nije data), u prethodnim multi - band aukcijama, svakom učesniku je bilo omogućeno da dostavi između 2000i 4000 dodatnih ponuda, stoga Crnogorski Telekom predlaže da se broj dodatnih ponuda poveća na najmanje 3000."

Stav Agencije: *Prihvata se predlog. Forma za unos dodatnih ponuda će omogućiti unošenje ponuda za najviše 3000 paketa frekvencijskih blokova.*

Komentar 42: *Na tekst Pravila AR99 i AR100, dat je sljedeći komentar:*

"Crnogorski Telekom predlaže brisanje pravila AR99.

Smatramo da je upotreba " α faktora" diskriminišuća i potpuno neprihvatljiva.

Ovaj faktor nikada ranije nije korišćen na aukcijama, samo je jednom naveden u pravilima (aukcija u Austrijski 2013.godine - Slika 13) (napomena: slika označena kao poslovna tajna iz kog razloga ovdje nije data) ali ne i primijenjen, uprkos poremećenim rezultatima tokom aukcije.

Faktor α kao što je predloženo u suštini rezultate aukcije pravi slučajnim. Pretpostavke pod kojima ponuđači dostavljaju ponude bi se mijenjale naknadno, te na taj način uticale negativno na sigurnost ponuđača, u smislu koje ponude treba dostaviti a koje ne.

Ukoliko Agencija ima sumnje da će se CCA model pokazati kao fer, nediskriminatoran i efikasan u procesu za dodjelu spektra, umjesto implementacije faktora kojima će se mijenjati pravila aukcije tokom iste I po želji, trebalo bi da se Agencija opredijeli za neki drugi model aukcije. U suprotnom smatramo da se ovo pravilo o mogućnosti uvođenja " α faktora" treba izbrisati.

Crnogorski Telekom će razmotriti eventualno pokretanje sudskog procesa protiv bilo kog rezultata prouzrokovanog upotrebom ovog faktora.

Smatramo da je upotreba pravila AR100 u potpunosti diskriminatorna te neprihvatljiva za Crnogorski Telekom. Stoga predlažemo brisanje pravila AR100.

U saznanju smo da Opšte je poznato da se do sada nijednom nije desilo da se eliminiše tj ne koristi pravilo AR98 prethodnim CCA aukcijama.

Ovakva promjena bi u suštini rezultate aukcije napravila potpuno slučajnim.

Postavlja se i pitanje koliko je Agencija uopšte uvjerena da li izabrani CCA model vodi

ka fer, nediskriminatornom i efikasnom procesu za dodjelu spektra ili ne. Ukoliko to nije slučaj, umjesto implementacije faktora kojima će se mijenjati pravila aukcije tokom iste i po želji, trebalo bi da se Agencija opredijeli za neki drugi model aukcije.

Crnogorski Telekom će razmotriti eventualno pokretanje sudskog procesa protiv bilo kog rezultata prouzrokovanog primjenom ovog pravila."

Stav Agencije: Prihvata se predlog. Pravila AR99 i AR100 se neće primjenjivati.

Komentar 43: Na tekst Pravila AR106, dat je sljedeći komentar:

"Molimo za detaljnije pojašnjenje šta predstavlja rezervisana ponuda? Da li su to ponude koje su date za rezervisani spektar u fazi pre-aukcije ili je to neka vrsta generičke ponude po inicijalnim cijenama za sve blokove koji su dio faze aukcije koja je u toku?"

Stav Agencije: Rezervisana ponuda je virtuelna pojedinačna ponuda za svaki frekvencijski blok koji je predmet aukcije (faze pre-aukcije i faze glavne aukcije) u visini početne cijene za taj frekvencijski blok. Funkcija rezervisanih ponuda u aukcijama sa "pravilom druge cijene" je da se osigura da osnovna cijena koju bilo koji pobjednik aukcije treba da plati ne bude manja od zbira početnih cijena za frekvencijske blokova koji su obuhvaćeni njegovom pobjedničkom ponudom.

Komentar 44: Na tekst Pravila AR115, dat je sljedeći komentar:

"Da li je ovo pravilo opisuje modifikovano "second-price" pravilo? Molimo za dodatno pojašnjenje kako se radi redukovanje ponuda koje se ovdje opisuje."

Stav Agencije: Navedeno pravilo definiše granice između kojih se može naći iznos jednokratne naknade koju pobjednik aukcije treba da plati i principe na osnovu kojih će iznos naknade biti algoritamski određen. Pomenuta redukcija se odnosi na ostale ponude koje je pobjednik aukcije podnio za istu kombinaciju frekvencijskih blokova (kombinaciju koja je obuhvaćena pobjedničkom ponudom), kako bi se osiguralo da izračunati iznos naknade bude iznad bilo koje druge ponude istog ponuđača za tu kombinaciju blokova.

Komentar 45: Na tekst Pravila AR117, dat je sljedeći komentar:

"Molimo vas da dodatno, sa više detalja pojasnite kako se računa opotunitetni trošak. Možda se kroz neke primjere može najbolje pojasniti kako se računa."

Stav Agencije: Detaljan opis algoritama za određivanje pobjednika i proračun iznosa jednokratne naknade u osnovnom stepenu i stepenu dodjele biće dat u Dokumentaciji za javno nadmetanje.

Komentar 46: Na tekst Pravila AR127, dat je sljedeći komentar:

"Crnogorski Telekom je mišljenja da je za procjenu ishoda osnovnog stepena i pripreme ponuđača za narednu fazu (stepen dodjele) potrebno više vremena.

Treba uzeti u obzir činjenicu da tokom faze dodatnih ponuda, čak i do 5000 ponuda treba pažljivo da se definiše, promijeni ili koriguje, te da se od njih izabere podskup koji

će biti podniet. Stoga Crnogorski Telekom predlaže da se predvide 3 radna dana za fazu dodatnih ponuda kao i 2 radna dana za fazu dodjele."

Stav Agencije: Prihvata se predlog. U Dokumentaciji za javno nadmetanje će biti definisano da će između završetka runde dodatnih ponuda glavne aukcije i početka runde dodjele biti napravljena pauza od najmanje dva cijela radna dana.

Komentar 47: Na dio teksta u Odjeljku 7.3. na strani 66 Informativnog dokumenta, koji se odnosi na mogućnost da se u fazi dodatnih ponuda, ponude mogu unositi i učitavanjem i prethodno pripremljene datoteke, dat je sljedeći komentar:

"Molimo da se specificira koji format će biti u upotrebi za podnošenje ponuda u ovoj fazi? Da li će biti zasnovan na Excel ili nekom drugom formatu?"

Stav Agencije: Format *file*-a za unos ponuda u dodatnoj rundi će biti specificiran u Dokumentaciji za javno nadmetanje.

II Stavovi Agencije na komentare, predloge i sugestije dostavljene od strane Telenora

Stavovi na komentare, predloge i sugestije dostavljene 19. 02. 2016. godine

Zahtjev za produženje roka za dostavljanje komentara, mišljenja i sugestija: Dana 19. 02. 2016. godine Telenor je podnio inicijativu za produženje postupka javnih konsultacija za dodatni period nakon 11. 03. 2016. godine iz razloga što će u predstojeći postupak dodjele spektra biti uključeni i eksperti iz Telenor grupe koji se bave pitanjima radio-frekvencijskog spektra za koje je neophodna engleska verzija Informativnog dokumenta.

Stav Agencije: U cilju što kvalitetnije pripreme i sprovođenja postupka aukcije spektra, Agencija je prihvatila inicijativu Telenora, te je rok za dostavljanje komentara, mišljenja i sugestija produžen do 25. 03. 2016. godine.

Stavovi na komentare, predloge i sugestije dostavljene 22. 02. 2016. godine

Komentar 1: *Molimo vas da u okviru Tabele 3.2. za podopsege CatPA1, CatMA1 i CatMA2 definišete tačno koje blokove od A1 do A6 svaki od njih obuhvata.*

Stav Agencije: Blokovi kategorije CatPA1, CatMA1 i CatMA2 iz opsega 800 MHz su definisani kao frekvencijski generički blokovi. Fizičke granice dodijeljenih blokova se određuju u stepenu dodjele, nakon što se u osnovnom stepenu odredi koliko frekvencijski generičkih blokova svake kategorije je dobio svaki pobjednik aukcije.

Komentar 2: *Molimo vas da u okviru Tabele 3.6 za podopsege CatPA9, Cat MA8 i CatMA9 definišete tačno koje blokove od F1 do F14 svaki od njih obuhvata.*

Stav Agencije: Blokovi kategorije CatPA9, Cat MA8 i CatMA9 iz opsega 2,6 GHz su definisani kao frekvencijski generički blokovi. Fizičke granice dodijeljenih blokova se određuju u stepenu dodjele, nakon što se u osnovnom stepenu odredi koliko frekvencijski generičkih blokova svake kategorije je dobio svaki pobjednik aukcije.

Komentar 3: *Predlažemo da se termin MOCK aukcije ponuđačima komunicira najmanje 10 dana unaprijed. Kako vam je poznato, predstavnici Telenor Grupe su aktivni učesnici u postupku javnog nadmetanja. U namjeri da se blagovremeno organizuje prisustvo naših predstavnika, molimo vas da usvojite predlog dužeg roka.*

Stav Agencije: Prihvata se predlog. O terminu sprovođenja obuke za rad sa specijalizovanim softverom za podnošenje ponuda i probne (MOCK) aukcije kvalifikovani ponuđači će biti obaviješteni najmanje 15 dana unaprijed.

Komentar 4: *U tački 4.2.7 navodi se da će elektronska aukcija spektra biti sprovedena na crnogorskom jeziku. Molimo vas za informaciju na kom jeziku će biti softver koji je*

namijenjen za sprovođenje postupka? Molimo vas za informaciju da li je predviđeno da se bilo koji segment aukcije simultano prevodi?

Stav Agencije: Elektronska aukcija spektra će biti sprovedena na crnogorskom jeziku. Ponuđački interfejs EAS sistema će biti prezentovan na crnogorskom jeziku i sva komunikacija Agencije, kao aukcionara, i ponuđača u postupku aukcije spektra će se odvijati na crnogorskom jeziku. Nije predviđeno da bilo koja faza postupka bude sprovedena na engleskom, ili bilo kom drugom jeziku, osim crnogorskog i Agencija neće obezbjeđivati bilo kakav prevod sa crnogorskog na engleski, niti bilo koji drugi jezik.

Komentar 5: *U okviru tačke 5.3.1. Opšti coverage zahtjevi u opsegu 800 MHz, obaveza pokrivanja definisana je kroz obezbjeđivanje signala mreže.*

Molim vas za informaciju da li se pod ovim podrazumijevaju obaveze koje se odnose na signal mreže u opsegu na 800 MHz ili signal mreže uopšteno?

Stav Agencije: Za postizanje propisanog stepena pokrivenosti stanovništva Crne Gore signalom mreže koji omogućava pružanje usluga sa definisanim kvalitetom može se koristiti bilo koja tehnologija i bilo koji opseg kojim operator raspolaže, saglasno odgovarajućem planu raspodjele radio-frekvencija. Operator koji bude raspolagao spektrom iz više opsega, za koje su definisani različiti coverage zahtjevi, obavezan je da ispuni strožiji kriterijum, pri čemu se ne zahtijeva da razvija mrežu u svakom opsegu paralelno. Kako bi se otklonila svaka nedoumica, u Dokumentaciji za javno nadmetanje će biti navedeno da se za postizanje propisanih coverage zahtjeva vezanih za bilo koji opseg mogu koristiti svi opsezi kojima operator bude raspolagao.

Komentar 6: *U okviru tačke 5.3.2 Specifčni coverage zahtjevi u opsegu 800 MHz navode se obaveze pokrivanja stanovništva signalom mreže. Da li se predmetne obaveze odnose na pružanje usluga u okviru svih frekvencijskih opsega koji su na raspolaganju operatorima?*

Stav Agencije: Za postizanje propisanog stepena pokrivenosti stanovništva Crne Gore signalom mreže koji omogućava pružanje usluga sa definisanim kvalitetom može se koristiti bilo koja tehnologija i bilo koji opseg kojim operator raspolaže, saglasno odgovarajućem planu raspodjele radio-frekvencija.

Komentar 7: *U okviru tačke 5.3.4 Coverage zahtjevi u opsezima iznad 1 GHz, navode se samo opsezi 1800 i 2600 MHz, i iz coverage zahtjeva isključuje opseg 2GHz. Da li je predviđeno da se u okviru ovog poglavlja uvrsti i mogućnost korišćenja opsega oko 2GHz?*

Stav Agencije: Nije predviđeno definisanje coverage zahtjeva za opseg 2 GHz iz razloga što su odobrenjima za korišćenje radio-frekvencija, koja važe do aprila 2022. godine već utvrđeni odgovarajući coverage zahtjevi. Za postizanje propisanog stepena pokrivenosti stanovništva Crne Gore signalom mreže koji omogućava pružanje usluga sa definisanim kvalitetom može se koristiti bilo koja tehnologija i bilo koji opseg kojim operator raspolaže, saglasno odgovarajućem planu raspodjele radio-frekvencija.

Komentar 8: *Da li su kvalitativne mjere/obaveze pokrivanja stanovništva (garantovane downlink i uplink brzine) određene za svaki frekvencijski opseg pojedinačno ili važe objedinjeno za sve navedene frekvencijske opsege?*

Stav Agencije: Za postizanje propisanog stepena pokrivenosti stanovništva Crne Gore signalom mreže koji omogućava pružanje usluga sa definisanim kvalitetom može se koristiti bilo koja tehnologija i bilo koji opseg kojim operator raspolaže, saglasno odgovarajućem planu raspodjele radio-frekvencija.

Komentar 9: *Molimo Agenciju da u cilju očuvanja predvidivosti postupka u okviru tačke 6.1.7. definiše i popiše posebne okolnosti pod kojima Agencija može primijeniti prava definisana pravilom AR 25.*

Stav Agencije: Posebne okolnosti pod kojima Agencija može primijeniti prava definisana Pravilom AR25 su date u Pravilu AR26.

Stavovi na komentare, predloge i sugestije dostavljene 25. 03. 2016. godine

Komentar 1 (Jednokratna naknada za učešće u postupku aukcije spektra): *U skladu sa tačkom 4.2.4. Razmatranje zahtjeva za učešće na aukciji spektra, podnosilac zahtjeva za učešće na aukciji za koga je utvrđena kvalifikovanost obavezan je da u roku od tri dana od dana dostavljanja Odluke o kvalifikovanosti podnosioca zahtjeva uplati jednokratnu naknadu u vrijednosti od 300.000 eura.*

Iznos ovog obima u formi jednokratne naknade nije poznat Telenor Grupi, kao učesniku mnogih i značajnih javnih nadmetanja u Evropi i Aziji. Postojeći operatori javnih mobilnih komunikacija na teritoriji Crne Gore predstavljaju dugogodišnje značajne investitore, te smatramo da sama jednokratna naknada ne bi predstavljala adekvatan način na koji operatori dokazuju ozbiljnost svojih ponuda.

U scenariju u kome tri operatora obezbjeđuju kvalifikovanost na javnom nadmetanju, kroz jednokratne naknade ostvaruje se prihod od 0,9 miliona eura što je značajno više u odnosu na sve troškove koje Agencija može imati u postupku javnog nadmetanja.

Imajući u vidu navedeno, predlažemo Agenciji da predmetnu jednokratnu naknadu preinači u formu depozita ili da se od ukupnog ostvarenog iznosa u postupku aukcije oduzme ovako uplaćeni iznos. U slučaju da prijavljeni učesnici na neki način povrijede odredbe postupka javnog nadmetanja, Agencija može utvrditi da ovaj iznos predstavlja svojevrsni trošak takvog ponašanja.

Stav Agencije: Jednokratna naknada za učešće na aukciji spektra, zajedno sa naknadom za otkup Dokumentacije za javno nadmetanje, predstavlja naknadu za pokrivanje troškova Agencije za pripremu i sprovođenje postupka javnog nadmetanja (za pokrivanje administrativnih troškova). Iznos ovih naknada je, saglasno članu 106 stav 4 Zakona o elektronskim komunikacijama, određen prema stvarnim troškovima Agencije za pripremu i sprovođenje postupka javnog nadmetanja, gdje spadaju, između ostalog, troškovi izrade odgovarajućih ekspertskih studija, troškovi studijskih boravaka eksperata iz Agencije u inostranstvu u cilju sticanja i razmjene znanja i iskustava o

postupcima dodjele spektra, troškovi agnažovanja eksternih konsultanata/eksperata za pripremu i sprovođenje postupka javnog nadmetanja, troškovi nabavke specijalizovanog softvera za elektronsku aukciju spektra, troškovi nabavke ostale potrebne opreme (računari, komunikacioni uređaji...), troškovi adaptacije i opremanja aukcijske sobe (građevinsko-zanatski radovi, video i audio nadzor, kontrola pristupa, komunikacioni, bezbjedonosni sistemi...), troškovi obezbjeđenja pouzdanih Internet konekcija (glavna i redundantna), kao i troškovi angažovanja eksperata iz Agencije.

Imajući u vidu procijenjenu visinu troškova Agencije za pripremu i sprovođenje postupka javnog nadmetanja i pod realnom pretpostavkom da će u postupku aukcije spektra učestvovati tri kvalifikovana ponuđača, visina jednokratne naknade za učešće na aukciji spektra će biti smanjena na 200.000,00 Eura.

Predlog da se iznos jednokratne naknade za učešće u aukciji spektra tretira kao depozit i za taj iznos umanjuje iznos jednokratne naknade za izdavanje odobrenja za korišćenje radio-frekvencija koji je svaki pobjednik aukcije obavezan da plati nije saglasan sa Zakonom o elektronskim komunikacijama, i kao takav ne može biti prihvaćen.

Komentar 2 (MOCK aukcija): Tačkom 4.2.6. Informativnog dokumenta opisana je opcija održavanje MOCK aukcije. Ovom prilikom molimo Agenciju da rok za obavještanje operatora o terminu sprovođenja obuke i probne (MOCK) aukcije proširi na 10 dana. Poznata vam je činjenica da postupke javnih nadmetanja u ime Telenora sprovodi Telenor Grupa, pa iz razloga blagovremene organizacije, iznosimo ovakav predlog. Nadamo se da ćete imati razumijevanja za isti.

Stav Agencije: Prihvata se predlog. O terminu sprovođenja obuke za rad sa specijalizovanim softverom za podnošenje ponuda i probne (MOCK) aukcije kvalifikovani ponuđači će biti obaviješteni najmanje 15 dana unaprijed.

Komentar 3 (Aukcija spektra): Tačkom 4.2.7. Informativnog dokumenta Agencija je utvrdila i rokove za obavještanje o datumu početka elektronske aukcije spektra. Telenor usljed razloga objašnjenih u prethodnom poglavlju iznosi predlog da se ovaj rok sa sedam produži na deset dana unaprijed.

Stav Agencije: Prihvata se predlog. Agencija će kvalifikovane ponuđače obavijestiti o datumu početka elektronske aukcije spektra najmanje 15 dana unaprijed.

Komentar 4 (Garancija ponude): U okviru tačke 4.2.7. Informativnog dokumenta definisane su obaveze kvalifikovanog ponuđača u pogledu podnošenja garancije ponude. Model po kome se u okviru bilo kog koraka javnog nadmetanja dostavlja bankarska garancija na 100 ili više procenata ponude (u bilo kom segmentu aukcije), Telenor Grupi nije poznata. Agencija je u postupku javne rasprave iznijela primjere zemalja u kojima je to bio slučaj (Austrija, Slovenija, Irska), ali ovom prilikom vam ukazujemo sve kompleksnosti ovakvog zahtjeva.

Naime zahtjev za podnošenje ovako obimne bankarske garancije podrazumijeva značajan finansijski teret kako za učesnika, tako i za finansijske institucije koje mogu obezbijediti ovakvu garanciju. Molimo vas da imate u vidu i pretpostavku da će više

operatora na tržištu u isto vrijeme tražiti garancije bankarskih institucija (i to najverovatnije od ograničenog broja takvih institucija), za koje se vezuje njihovo finansijsko poslovanje na tržištu Crne Gore. Ovo ujedno može usloviti da i bankarske institucije ograniče učestvovanje operatora u postupku javnog nadmetanja, što vjerujemo nije suštinska namjera Agencije. Takođe, mišljenja smo da vezivanje bankarske garancije za vrijednost ponude, nije primjerena forma finansijskog jemstva u dinamičnom i kompleksnom obliku aukcije kakvu je definisala Agencija.

Bankarska garancija, u formi definisanoj u Informativnom dokumentu, uvodi dodatan i neprimjeren finansijski teret, pored značajane početne vrijednosti radio-frekvencijskih opsega koji su predmet javnog nadmetanja. Ovakav finansijski teret može ograničiti učešće operatora u postupku javnog nadmetanja, što, vjerujemo, nije namjera Agencije.

Iz navedenih razloga, Telenor predlaže:

- da se bankarska garancije veže za potencijalni ishod aukcije ili početnu vrijednost iste,*
- da se obim bankarske garancije ograniči na do 10 % početne vrijednosti aukcije,*
- da bankarska garancija ne prelazi vrijednost od milion eura.*

Uz puno razumijevanje da Agencija želi da obezbijedi određeni vid finansijske zaštite u ovako složenom postupku javnog nadmetanja, molimo da razmotrite predloge Telenora i korigujete ovaj segment Informativnog dokumenta. Telenor razmatra opcije garancija ponuda koje ne moraju biti strogo bankarske garancije, već garancije koje može dati Telenor Grupa ili mjenice koje se mogu izdati u te svrhe. Molimo Agenciju da razmotri mogućnosti dostavljanje ovakvih vrsta garancije, kako bi se nivo finansijskih opterećenja koji nijesu jednokratna naknada za kupljene frkvencijske opsege umanjio.

Stav Agencije: Svrha garancije ponude u postupku dodjele spektra je da ponuđača drži u obavezi da izvrši svoju ponudu ukoliko ona bude pobjednička. Garancija ponude takođe predstavlja i efikasan alat za zaštitu integriteta postupka dodjele radio-frekvencija od nekredibilnih ponuđača ili učesnika čije su namjere da kompromituju postupak. Odustajanje od pobjedničke ponude u postupku aukcije spektra automatski znači da radio-frekvencije na koje se ponuda odnosi ostaju nedodijeljene, što može dovesti do poremećaja na tržištu, a gotovo zakonomjerno umanjuje vrijednost odnosnog spektra. S obzirom da u predmetnom postupku predmet faze glavne aukcije zavisi od ishoda faze pre-aukcije, odustajanje od pobjedničke ponude podnešene u fazi pre-aukcije nakon početka faze glavne aukcije bi imalo veoma negativan uticaj na efikasnost dodjele spektra koji je predmet cjelokupnog postupka. Iz navedenih razloga Agencija smatra da su visoke garancije ponude u interesu aukcionara i kredibilnih ponuđača i da ne treba mijenjati utvrđene iznose.

Visinu garancije ponude je, shodno članu 106 stav 4 Zakona o elektronskim komunikacijama ("Službeni list Crne Gore", broj 40/13), odredilo Ministarstvo za inforamciono društvo i telekomunikacije, prihvativši predlog Agencije. Formu garancije ponude je odredila Agencija, smatrajući da je za ponuđače bankarska garancija povoljnija opcija od deponovanja novčanih sredstava na prelazni račun Agencije, koja bi bila vraćena nakon što se izvrši uplata jednokratne naknade za izdavanje odobrenja u

budžet Crne Gore. Forma bankarske garancije, način njenog dostavljanja i lista prihvatljivih banaka će biti data u dokumentaciji za javno nadmetanje. Nije prihvatljivo da se garancija ponude dostavi u formi garancije date od drugog privrednog subjekta ili u formi mjenice.

Komentar 5 (Obaveze u pogledu obima i dinamike pokrivanja signalom mreže): *U pogledu opštih zahtjeva za pokrivanja određenog procenta stanovništva signalom mreže Telenor iznosi sljedeće sugestije i pitanja i molimo da Agencija iste razmotri. Ističemo generalni stav Telenora da su definisane obaveze pokrivanja stanovništva signalom mreže značajne i da stoga mogu bitno uticati natok daljeg postupka javnog nadmetanja.*

U ovom pogledu prije svega ističemo uslov ostvarivanja minimalnog protoka ka korisniku (downlink) od 10 Mb/s na bazi korisničkog iskustva (90% mjerenja), i garantovane protoke od 2 Mbps u opsezima ispod 1 GHz, odnosno 5 Mbps u opsezima iznad 1 GHz. Prije svega, smatramo da je neophodno dodatno razjasniti da li Agencija očekuje da se predmetne brzine ostvare podjednako u indoor i outdoor okruženju, odnosno i na krajevima ćelija.

Pod pretpostavkom strožijeg tumačenja ovih obaveza, navedene kvalitativne obaveze pokrivanja signalom mreže predstavljaju značajan zahtjev, koji izlazi iz obima obaveze pokrivanja koja je prikazana u procenitima pokrivanja stanovništva. Sa stanovišta potreba korisnika, trenutno ne može se identifikovati servis u mobilnoj mreži koji bi zahtijevao tako visoke vrijednosti digitalnog protoka u narednih godinu, tri ili pet godina. Takođe, obezbjeđivanje protoka od 10 Mb/s kako na granici ćelije tako i u indoor uslovima zahtijeva značajne investicije koje korisnik neće iskoristiti/osjetiti u obimu svoje usluge u ovom vremenskom periodu.

Agencija bi trebalo da ima u vidu i sezonske migracije koje uslovljavaju veliki broj korisnika u pojedinačnim zonama pokrivanja (na primjer, primorska oblast u ljetnjoj sezoni) i kako se iste mogu odraziti na kvalitet usluge. U tom pogledu, molimo Agenciju da u vidu ima navedene sezonske pojave i u skladu sa njima uskladi periode merenja.

U skladu sa svim navedenim predlažemo Agenciji da se u pogledu kvalitativnih mjera zadrži garantovani protok od 2 Mbps kroz sve radio-frekvencijske opsege (i ispod i iznad 1 GHz). Mišljenja smo da bi Agencija trebalo najmanje da razmotri da u definisanju kvalitativnih mjera i njihovog mjerenja isključi mjerenja napravljena u periodu od 45 dana tokom ljetnje sezone.

U pogledu specifičnih obaveza pokrivanja koje se odnose na opseg 800 MHz, ukazujemo vam na sljedeće. Agencija je definisala da će učesnik aukcije koji kupi predmetni opseg biti u obavezi da implementira po 5 novih radio baznih stanica u ruralnim oblastima uz primjenu opsega na 800 MHz u prve tri godine. Kako je Agencija imala u vidu postavljanje novih stubova/baznih stanica, ukazujemo vam na iskustvo koje je Telenor kao operator univerzalnog servisa imao prilikom postavljanja novih baznih stanica u ruralnim djelovima. Iz tog iskustva vam ukazujemo da vrijednost ovakve bazne stanice može precizno vrijednost i od 170 000 eura. Na osnovu toga, izgradnja po 5 baznih stanica u prve tri godine od važenja odobrenja uvodi troškove koji zajedno sa

jednokratnom naknadom prevazilaze vrijednost frekvencijskog podopsega na 800 MHz koji nema specifične obaveze.

Takođe, predlažemo da se obaveza primijeni u slučajevima za naseljena mjesta koja imaju 1000 i više stanovnika. U suprotnom, specifične obaveze koje su ustanovljene za opseg na 800 MHz bile bi određene po obimu usluga univerzalnog servisa, a dodijeljene mimo regulatornih obaveza koje ima operator univerzalnog servisa.

Uz puno poštovanje namjera Agencije da ubrza razvoj mreža četvrte generacije, mišljenja smo da bi sve obaveze, kao spektar koji je predmet javnog nadmetanja trebalo da budu tehnološki neutralni. Telenor će se svakako truditi, da u okviru tržišne utakmice dalje unaprjeđuje kvalitet pokrivanja uslugama širokopojsnog pristupa kroz razvoj tehnologija novih generacija.

Stav Agencije: Svi *covearge* zahtjevi su dati na tehnološki neutralnoj osnovi i odnose na pokrivanje u spoljašnjem (*outdoor*) okruženju.

Za postizanje propisanog stepena pokrivenosti stanovništva Crne Gore signalom mreže koji omogućava pružanje usluga sa definisanim kvalitetom može se koristiti bilo koja tehnologija i bilo koji opseg kojim operator raspolaže, saglasno odgovarajućem planu raspodjele radio-frekvencija. Operator koji bude raspolagao spektrom iz više opsega, za koje su definisani različiti *coverage* zahtjevi, obavezan je da ispuni strožiji kriterijum, pri čemu se ne zahtijeva da razvija mrežu u svakom opsegu paralelno. Kako bi se otklonila svaka nedoumica, u Dokumentaciji za javno nadmetanje će biti navedeno da se za postizanje propisanih *coverage* zahtjeva vezanih za bilo koji opseg mogu koristiti svi opsezi kojima operator bude raspolagao.

Predlog da se, umjesto definisanih zahtjeva za minimalnim protokom ka korisniku (*downlik*) od 10 Mb/s na bazi korisničkog iskustva i garantovanim protokom ka korisniku (*downlik*) od 2 Mb/s, odnosno od korisnika (*uplink*) od 1 Mb/s u slučaju mobilnog prijema u spoljašnjem (*outdoor*) okruženju, definiše samo zahtjev za garantovanim protokom od 2 Mb/s ka korisniku (*downlik*) ne doprinosi postizanju ciljeva Strategije razvoja informacionog društva u periodu 2012-2016. godina i kao takav ne može biti prihvaćen. Agencija ne smatra da je zahtjev za protokom ka korisniku (*downlik*) od 10 Mb/s na bazi korisničkog iskustva nerealan, tim prije što postoje primjeri sličnih zahtjeva (Slovenija) koji su ispunjeni bez većih problema za operatore.

Zahtjev za garantovanim protokom ka korisniku (*downlik*) od 10 Mb/s u slučaju fiksnog prijema (sa spoljašnjom antenom), koji se odnosi na frekvencijski blok iz opsega 800 MHz sa specifičnim *coverage* zahtjevima će biti brisan, jer značajno ne doprinosi poboljšanju korisničkog iskustva, a može umanjiti vrijednost spektra.

Zahtjev za garantovanim protokom ka korisniku (*downlik*) od 5 Mb/s, odnosno garantovanim protokom od korisnika (*uplink*) od 2 Mb/s, koji se odnosi na frekvencijske opsege iznad 1 GHz, će biti usaglašen sa odgovarajućim zahtjevom za garantovanim protokom definisanim za opseg 800 MHz, budući da značajno ne doprinosi poboljšanju korisničkog iskustva, a može umanjiti vrijednost spektra.

Prihvata se predlog da se zahtjev za minimalnim protokom ka korisniku (*downlik*) od 10 Mb/s na bazi korisničkog iskustva ne odnosi na 45 dana tokom ljetnje turističke sezone.

Obaveza nosioca odobrenja za korišćenje frekvencijskog bloka iz opsega 800 MHz sa specifičnim zahtjevima u pogledu pokrivanja da svake od prve tri godine važenja odobrenja implementira po pet novih radio baznih stanica u opsegu 800 MHz u ruralnim oblastima u kojima ne postoji drugi način pružanja širokopojasnih *data* usluga je dio politike smanjenja tzv. "digitalnog jaza" i ne može se smatrati univerzalnim servisom iz više razloga (zahtijevani kvalitet usluge, kriterijum odabira lokacije, način finansiranja i dr.). Zahtjev podarzumijeva implementaciju novih radio baznih stanica u opsegu 800 MHz (npr. LTE eNode B stanica), koje će omogućiti pružanje širokopojasnih *data* usluga sa definisanim kvalitetom, a ne i obaveznu izgradnju nove elektronske komunikacione infrastrukture. Kriterijum za odabir ruralnih oblasti je da ne postoji drugi način pružanja širokopojasnih *data* usluga sa definisanim kvalitetom, a koji se praktično svodi na nepostojanje optičke pristupne mreže i LTE pokrivenosti. Pri provjeri ispunjenosti zahtjeva u pogledu obima i dinamike pokrivanja stanovništva Crne Gore signalom mreže, neće se računati doprinos dodatnih radio baznih stanica ukupnoj pokrivenosti. Početna cijena za predmetni frekvencijski blok je utvrđena uzimajući u obzir ovakav zahtjev.

Predlog da se zahtjev odnosi na naseljena mjesta koja imaju 1000 i više stanovnika nije prihvatljiv, iz razloga što bi takvim rješenjem veliki broj ruralnih oblasti ostao bez mogućnosti da dobije pristup širokopojasnim *data* uslugama, a što je suprotno osnovnom cilju zahtjeva. Prilikom određivanja ruralnih oblasti na koje se može odnositi ovaj zahtjev, Agencija će voditi računa da prednost imaju oblasti sa većim brojem stanovnika.

Komentar 6 (Nacionalni roaming): *Tačkom 5.5. definisana je obaveza postojećih operatora da potencijalnom novom učesniku na tržištu, na njegov zahtjev omogućí realizaciju usluga javne mobilne elektronske komunikacione mreže kroz uslugu nacionalnog rominga. Kako je nacionalni roming predmet posebne regulacije u okviru specifičnog tržišta koji podliježe prethodnoj regulaciji, mišljenja smo da Agencija ne bi trebalo da izlazi iz okvira ovakve regulacije, nametanjem dodatnih obaveza kroz proces javnog nadmetanja.*

Molimo Agenciju da dostavi pojašnjenja koja se odnose na primjenu obaveza nacionalnog rominga, odnosno odgovori da li se na ovaj način uvode obaveze koje su mimo onih propisanih referentnom ponudom.

Stav Agencije: Usluga nacionalnog roaminga obuhvata i segmente koji nijesu dio referentne interkonekcioné ponude, iz kog razloga neće biti limitirana na obaveze propisane referentnom ponudom. Uslovi pružanja usluge nacionalnog roaminga će biti regulisani na osnovu odgovarajućih regulatornih obaveza koje proističu iz analiza tržišta koje se sprovode periodično, saglasno Zakonu o elektronskim komunikacijama.

Komentari u odnosu na model javnog nadmetanja

CCA model koji je Agencija izabrala za potrebe javnog nadmetanja smatramo isuviše kompleksnim, posebno imajući u vidu kompleksnosti koje je ovaj model sadrži, a koje nijesu standardni elementi CCA modela javnog nadmetanja.

Komentar 7 (Pravilo AR37): *Na osnovu teksta AR 37 primjetno je da EAS interfejs neće dati pregled agregirane potražnje. Na osnovu iskustva iz postupaka javnog nadmetanja po CCA modelu, posebno ističemo da je jedan od značajnih elemenata u ovakvom modelu javnog nadmetanja mogućnost sagledavanja agregirane potražnje prije početka primarne runde. Molimo da se pravila, pa samim tim i mogućnosti EAS interfejsa, prošire tako da se učesnicima omogući pregled agregirane potražnje.*

Stav Agencije: Osnovni razlog za smanjenje stepena transparentnosti u CCA postupku u odnosu na standardna pravila je dodatna zaštita od rizika da međusobnom komunikacijom i signaliziranjem ponuđači kompromituju efikasnu dodjelu spektra, bilo sa ciljem da izbjegnu plaćanje veće jenokratne naknade za dodjelu odobrenja, bilo sa ciljem da naprave štetu konkurenciji. Kako se radi o radnjama koje su zabranjene i čije preduzimanje za posljedicu ima isključenje iz postupka javnog nadmetanja bez prava na povraćaj plaćenih naknada i aktiviranje garancije ponude, Agencija prihvata predlog da se poveća stepen transparentnosti u CCA postupku na sljedeći način:

- Agencija će nakon što utvrdi listu kvalifikovanih ponuđača sve kvalifikovane ponuđače obavijestiti o ukupnom broju kvalifikovanih ponuđača, ali ne i o njihovom identitetu (Odjeljak 4.2.4 Informativnog dokumenta);
- svaki ponuđač će na kraju svake primarne runde posredstvom EAS interfejsa dobiti informaciju o tome da li postoji višak tražnje i informaciju o ukupnoj tražnji za svaku od kategorija frekvencijskih blokova koje su predmet odgovarajuće faze osnovnog stepena aukcije (Pravilo AR72 iz Informativnog dokumenta).

Komentar 8 (Pravila AR76 i AR77): *U okviru ove tačke Agencija ostavlja pravo da objavi raniji završetak primarnih rundi, dok je tražnja iznad ponude raspoloživih blokova u jednoj ili više kategorija. Preporučujemo da se primarne runde nastave sve dok je potražnja viša od same ponude. Takođe, ako Agencija ostaje pri stavu da prekine primarnu rundu, molimo i zahtijevamo da se jasno utvrde uslovi pod kojima se to može sprovesti. Efikasnost postupka, kako je to opisana u AR 77, ne smatramo dovoljno jasno opisanim uslovom, odnosno, mišljenja smo da postupak, kakav je prekidanje primarnih rundi, zahtijeva precizno opisane situacije u kojima se to dešava.*

Stav Agencije: Kako je navedeno u Pravilu AR77, raniji završetak faze primarnih rundi ("clock" faze) će biti primijenjen jedino u slučaju da Agencija procijeni da je nastavak postupka aukcije direktno dodatnom rundom u opštem ineteresu efikasne dodjele spektra.

Komentar 9 (Pravilo AR83): *Smatramo da 1 radni dan nije dovoljno velika pauza između primarne i dodatne runde. Mišljenja smo da bi učesnicima na javnom nadmetanju ovog nivoa kompleksnosti neophodno omogućiti tri radna dana između primarne i dodatne runde*

Stav Agencije: Prihvata se predlog. U Dokumentaciji za javno nadmetanje će biti definisano da će između posljednje primarne runde (završetka "clock" faze) i dodatne runde faze glavne aukcije biti napravljena pauza od najmanje tri cijela radna dana.

Komentar 10 (Pravila AR99 i AR100): *Molimo vas da pojasnite zašto se ograničenje u pravilu A 98 mogu umanjiti ili ukinuti.*

Stav Agencije: Pravila AR99 i AR100 se neće primjenjivati.

Komentar 11: *Molimo vas da pojasnite način na koji se određuje pobjednik pre-aukcije, a prije postupka glavne aukcije, jer sam postupak nije dovoljno jasno pojašnjen samim tekstom Informativnog dokumenta.*

Stav Agencije: Određivanje pobjednika pre-aukcije sprovodi se primjenom istog algoritma kao i određivanje pobjednika glavne aukcije.

Komentar 12: *Molimo vas da pojasnite korake između završetka primarne runde i početka runde dodjele.*

Stav Agencije: Između završetka faze primarnih rundi glavne aukcije i početka runde dodjele prvo se organizuje dodatna runda, nakon čega se određuju pobjednici glavne aukcije i iznosi jednokratne naknade koju oni treba da plate. Time se kompletira osnovni stepen aukcije, u kome je određeno koliko frekvencijski generičkih blokova je osvojio svaki pobjednik aukcije (zbirno u fazi pre-aukcije i fazi glavne aukcije). Procedura se nastavlja stepenom dodjele u kome se određuju fizičke granice dodijeljenih frekvencijskih blokova/nizova blokova u svakom opsegu za svakog pobjednika. Na osnovu ishoda osnovnog stepena aukcije utvrđuje se da li je potrebno sprovoditi javno nadmetanje u stepenu dodjele i ako jeste organizuje se runda dodjele.

Komentar 13: *U skladu sa dobrom praksom u sprovođenju postupaka javnih nadmetanja po CCA modelu, smatramo da je neophodno da vrijednost cjenovnih inkrementa budu dostavljene učesnicima dan prije dana određenog za javno nadmetanje.*

Stav Agencije: U Dokumentaciji za javno nadmetanje će biti definisano da će "clock" cijena za blokove kategorije za koje postoji višak tražnje u sljedećoj primarnoj rundi biti povećana za najmanje 1% do najviše 5% cijene u prethodnoj primarnoj rundi. Prihvata se predlog da se maksimalni iznos priraštaja "clock" cijena koji će biti primijenjen u primarnim rundama dostavi kvalifikovanim ponuđačima jedan dan unaprijed.

III Stavovi Agencije na komentare, predloge i sugestije dostavljene od strane MTEL-a

Komentar 1: *Pošto smo u saznanju da je okončan Upravni sudski spor, potrebno je promijeniti u tom dijelu informativnu dokumentaciju. U informativnom dokumentu pominje se mogućnost da frekvencije jednog operatora, čije odobrenje ističe 1. januara, budu izuzete iz aukcije spektra, a na drugoj strani Mtel-ove frekvencije za koje odobrenje važi čak do 2022. godine, ostaju predmet aukcije. Podsjećamo da, prema postojećem odobrenju, Mtel ima pravo da u zakonom predviđenom roku zatraži produženje, na zahtjev. Smatramo da u trenutku, kada se steknu uslovi za zahtjevom za produženjem, Agencija ima obavezu da Mtelu obezbijedi slobodne frekvencije neophodne za produženje.*

Nije ni opravdano ni racionalno stavljati na aukciju spektar koji ističe kroz 6 godina, a izuzimati iz aukcije spektar koji ističe za nekoliko mjeseci, a samim tim dovoditi u nepovoljan položaj Mtel u odnosu na druga dva operatora.

Smatramo da predmet aukcije mogu biti samo nesporne frekvencije i da nije potrebno sprovoditi postupak aukciju u tom dijelu.

Takođe vjerujemo da će, u skladu sa principom nediskriminacije iz Zakona o elektronskim komunikacijama, postojeća odobrenja svim operatorima biti produžena na istovjetan način .

Aukcija je dizajnirana na način koji omogućava da se postojećim operatorima omogući produženje odobrenja na način da sva odobrenja važe do istog datuma. Ako se uzme u obzir da je Mtel za važeće odobrenje uplatio 16MEUR, i da je do njegovog isteka preostalo još šest godina, lako je izračunati da će narednih 15 godina isti spektar znatno više koštati Mtel nego druga 2 operatora. Štaviše, prilikom određivanja početnih cijena nije uzeta u obzir cijena kapitala na tržištu elektronskih komunikacija u Crnoj Gori. Mtel je prinuđen da se nadmeće za spektar koji može početi da koristi tek 2022. godine, dok drugi operatori svoj spektar koriste već od januara 2017, pa smatramo da na navedeni period treba primijeniti važeći WACC. Da budemo precizniji, definisane cijene je potrebno diskontovati sa 2022. godine na trenutnu vrijednost, kao i da Mtelu omogućite plaćanje diskontovane cijene u jednakim godišnjim ratama do 2022.godine.

Stav Agencije: Presudom Upravnog suda Crne Gore br. U-2730/2015 od 11. 03. 2016. godine odbijena je tužba mobilnog operatora "Telenor" protiv rješenja Agencije o odbijanju zahtjeva za produženje važenja odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz opsega 900 MHz, 1800 MHz i 2 GHz za dodatnih 10 godina direktno i bez plaćanja jednokratne naknade. S obzirom da je usljed ove okolnosti podnešeni komentar postao nerelevantan, Agencija na isti neće odgovarati.

Uključivanje u predmetni postupak dodjele radio-frekvencija za koje postojeća odobrenja ističu u aprilu 2022. godine ima za cilj da se svim postojećim operatorima obezbijede jednaki uslovi u smislu pristupa spektru i da se kroz omogućavanje da dodjele u svim opsezima važe još 15 godina kreira stabilan okvir za poslovanje. Agencija smatra da je ovakav pristup u interesu operatora. Imajući u vidu činjenicu da se radi o dodjeli resursa koji postaje raspoloživ za 6 godina, frekvencijski blokovi koji su predmet pre-aukcije, a

koji postaju raspoloživi u aprilu 2022. godine (blokovi kategorije CatPA2, CatPA5, CatPA7 i CatPA8), neće biti predmet faze glavne aukcije, ukoliko ne budu dodijeljeni u fazi pre-aukcije. Na taj način se postojećim operatorima omogućava da odluče o učešću u postupku dodjele tih blokova pod propisanim uslovima, bez rizika da će oni u ovom postupku javnog nadmetanja biti dodijeljeni drugome.

Shodno pomenutoj presudi Upravnog suda Agencija nije u obavezi da MTEL-u produži postojeće odobrenje za korišćenje radio-frekvencija na zahtjev i bez plaćanja jednokratne naknade, niti Agencija može garantovati da će u bilo kom drugom postupku dodjele MTEL-u biti dodijeljene radio-frekvencije kojima trenutno raspolaže.

Agencija smatra da nije utemeljena argumentacija zasnovana na iznosu naknade koju je MTEL prethodno platio, da će korišćenje postojećih radio-frekvencija za sljedećih 15 godina koštati MTEL više nego ostala dva mobilna operatora, iz razloga što ne postoje razlozi da na vrijednost spektra u postupku ponovne dodjele/produženja utiče visina naknade koja je plaćena za prethodni (osnovni) period. Uostatom MTEL je platio naknadu koju je sam ponudio u postupku javnog tendera.

Najniži iznos jednokratne naknade za dodjelu odobrenja za korišćenje radio-frekvencija (početna cijena) za blokove određene kategorije je, shodno članu 106 stav 4 Zakona o elektronskim komunikacijama ("Službeni list Crne Gore", broj 40/13), odredilo Ministarstvo za inforamciono društvo i telekomunikacije. Iako nije učestvovala u njihovom utvrđivanju, niti je upoznata sa primijenjenom metodologijom, Agencija smatra da definisane početne cijene omogućavaju tržišnu valorizaciju spektra koji je predmet postupka javnog nadmetanja. Predlog da se jednokratna naknada za dodjelu odobrenja za korišćenje radio-frekvencija koje postaju raspoložive u aprilu 2022. godine plati u jednakim godišnjim ratama do 2022. godine nije u nadležnosti Agencije, budući da je ista prihod budžeta Crne Gore.

Komentar 2: *Poznato je da višegodišnja nastojanja Mtele da se otkloni štetna smetnja u opsegu 2GHz nije urodila plodom, čak ni uz značajne aktivnosti Agencije. Zahtijevamo da se dio spektra u opsegu 2GHz, koji sada koristi Mtel, a koji čine 2 kanala na uplinku u blokovima D1 i D2 zamijeni nekim od čistih blokova koji su ponuđeni u fazi aukcije (D7, D11, D12). Zakon o elektronskim komunikacijama predviđa ovakvu mogućnost, a uslovi se stiču januara 2017, kada postojeća rješenja prestaju da važe. Za MTEL je od interesa da dobije 3 kanala (15MHz FDD) kontinualno, ali bi i i blokovi D7, D11 i D12 bili prihvatljiviji od onih koje Mtel sada koristi.*

Stav Agencije: U postupku javnog tendera 2007. godine MTEL-u kao trećem operatoru su u opsegu 2 GHz dodijeljeni najpogodniji frekvencijski blokovi za razvoj UMTS mreže. Problemi sa interferencijom od nesaglasnih DECT 6.0 uređaja su se pojavili 2013. godine. Agencija preduzima sve zakonom propisane aktivnosti na efikasnom rješavanju ovog problema. U cilju omogućavanja MTEL-u da u opsegu 2 GHz raspolaže sa neometanim blokovima, u Dokumentaciji za javno nadmetanje će biti definisana dodatna pravila u stepenu dodjele kojim će se omogućiti da u periodu od 01. 02. 2017. godine do 20. 04. 2022. godine MTEL-u budu dodijeljena tri sukcesivna radio-

frekvencijska bloka iz opsega blokova D3 do D12, umjesto blokova D1 do D3 koje trenutno koristi.

Komentar 3: *Smatramo da treba uvesti spectrum cap od 2x10MHz u opsegu 800MHz. To bi bilo u potpunosti u skladu sa evropskim trendovima. U protivnom bi moglo doći do narušavanja konkurencije.*

Stav Agencije: Definisanjem *spectrum cap*-a u opsegu 800 MHz na vrijednost 2x10 MHz bi, u najvjerojatnijem slučaju tri ponuđača, obesmislio javno nadmetanje i onemogućio tržišnu valorizaciju spektra, što je suprotno Zakonu o elektronskim komunikacijama, pa se ovakav predlog ne može prihvatiti.

Komentar 4: *Smatramo da rezervisanje spektra za novog učesnika na tržištu jasno protiv evropskih trendova, gdje je prisutan trend konsolidacije na 3, a u nekim manjim zemljama i na 2 MNO. Mi nemamo ništa protiv ulaska četvrtog operatora, ali pod ravnopravnim uslovima. Na ovaj način, koji je predložen u Informativnom dokumentu, jedan od postojećih operatora bi mogao ostati bez spektra u 800MHz. Eventualanom novom učesniku na tržištu je garantovan nacionalni roaming, i smatramo da bi svaka dalja pozitivna diskriminacija četvrtog operatora nanijela ogromnu štetu postojećim operatorima, a najviše trećem operatoru. Ako se ipak zadrži posebna preaukcija za novog učesnika na tržištu, onda insistiramo da se uvede i spectrum floor od 5MHz u opsegu 800MHz za postojeće operatore.*

Stav Agencije: Očuvanje/unapređenje konkurencije na tržištu elektronskih komunikacionih usluga je uobičajeno jedan od ciljeva kada je dodjela radio-frekvencija za realizaciju mobilnih komunikacionih mreža u pitanju. Agencija smatra da je ovaj cilj opravdan i kada je u pitanju crnogorsko tržište mobilnih komunikacionih usluga. Rezervacijom dijela spektra u opsezima koji se trenutno koriste postojećim operatorima se osigurava nastavak poslovanja na tržištu i kontinuitet pružanja usluga njihovim korisnicima, dok se rezervacijom dijela spektra u novim opsezima stvara mogućnost ulaska novog operatora, ukoliko za to bude interesovanja. Ne postoji zakonski osnov, niti je to bila praksa u sličnim postupcima u drugim zemljama da se onemogućni pristup spektru zainteresovanim subjektima koji nijesu postojeći mobilni operatori. Takav model je primijenjen i u prethodnim postupcima dodjele spektra za realizaciju mobilnih komunikacionih mreža u Crnoj Gori (javni tenderi 2007. godine i 2012. godine). Konsolidacija broja mobilnih operatora je posljedica, prije svega, ekonomskih razloga, a ne odluke regulatora da dozvoli pristup spektru novim operatorima i dešavala se i bez ulaska novog operatora. Postavljanjem strogih uslova koje potencijalni novi operator mora da ispuni, Agencija je zaštitila tržište od ulaska nekredibilnih opratora ili subjekata sa spekulativnim namjerama.

Ako se pođe od uobičajenog shvatanja da je *spectrum floor* najmanja količina spektra za koju je u nekom opsegu ili grupi opsega moguće podnijeti ponudu u postupku javnog nadmetanja, u opsegu 800 MHz je već definisan *spectrum floor* od 2x5 MHz, budući da ponuđači ne mogu podnijeti ponudu za manju količinu spektra od jednog jediničnog frekvencijskog bloka širine 2x5 MHz.

Komentar 5: *Potrebno je pojašnjenje oko spectrum floora u opsegu 2.6 GHz, jer nije jasno kako se postojeća pravila primjenjuju.*

Stav Agencije: *Spectrum floor od 2x10 MHz (dva bloka širine 2x5 MHz) u opsegu 2,6 GHz znači da bilo koji ponuđač u bilo kojoj fazi auacije spektra ne može podnijeti ponudu za manju količinu spektra, tj. da ponuđač koji je zainteresovan za dodjelu radio-frekvencija iz ovog opsega može podnijeti ponudu za najmanje dva jedinična frekvencijska bloka širine 2x5 MHz.*

Komentar 6: *Smatramo da je potrebno odobriti pristup softveru za simulaciju tokom aukcije.*

Stav Agencije: *Podaci neophodni za pristup (na bazi web interfejsa) alatu za softversku simulaciju postupka elektronske aukcije spektra, zajedno sa odgovarajućim uputstvom za njegovo korišćenje, će svakom kvalifikovanim ponuđaču biti dostavljeni zajedno sa Odlukom o njegovoj kvalifikovanosti. Ako se ima u vidu predviđena dinamika izvršavanja pojedinačnih faza postupka, alat za simulaciju će kvalifikovanim ponuđačima biti na raspolaganju najmanje četiri nedjelje, što Agencija smatra dovoljnim vremenom za pripremu strategije učešća na aukciji i verifikaciju tačnosti algoritama određivanja pobjedničkih ponuda i iznosa jednokratne naknade za dodjelu odobrenja za korišćenje radio-frekvencija.*

Komentar 7: *Smatramo da sedam dana notifikacije prije aukcije nije dovoljno. Predlažemo najmanje 15 dana.*

Stav Agencije: *Prihvata se predlog. Agencija će kvalifikovane ponuđače obavijestiti o datumu početka elektronske aukcije spektra najmanje 15 dana unaprijed.*

Komentar 8: *Pravilo AR51. Priraštaj clock cijene sada može biti od 2% pa čak do 20%. Predlažemo da najveći priraštaj bude 5%, a poželjno je da bude manji.*

Stav Agencije: *Prihvata se predlog. U Dokumentaciji za javno nadmetanje će biti definisano da će "clock" cijena za blokove kategorije za koje postoji višak tražnje u sljedećoj primarnoj rundi biti povećana za najmanje 1% do najviše 5% cijene u prethodnoj primarnoj rundi.*

Komentar 9: *Pravila AR99 i AR100 u priličnoj mjeri obesmišljavaju prethodna pravila. Potrebno je objašnjenje.*

Stav Agencije: *Pravila AR99 i AR100 se neće primjenjivati.*

Komentar 10: *Pravilo A37. Učesnicima aukcije nije poznata ukupna potražnja (bidding in the dark). Smatramo da ovo treba izmijeniti.*

Stav Agencije: *Osnovni razlog za smanjenje stepena transparentnosti u CCA postupku u odnosu na standardna pravila je dodatna zaštita od rizika da tajnim udruživanjem, međusobnom komunikacijom ili signaliziranjem ponuđači kompromituju efikasnu dodjelu spektra, bilo sa ciljem da izbjegnu plaćanje veće jednokratne naknade za dodjelu odobrenja, bilo sa ciljem da naprave štetu konkurenciji. Kako se radi o radnjama koje su*

zabranjene i čije preduzimanje za posljedicu ima isključenje iz postupka javnog nadmetanja bez prava na povraćaj plaćenih naknada i aktiviranje garancije ponude, Agencija prihvata predlog da se poveća stepen transparentnosti u CCA postupku na sljedeći način:

- Agencija će nakon što utvrdi listu kvalifikovanih ponuđača sve kvalifikovane ponuđače obavijestiti o ukupnom broju kvalifikovanih ponuđača, ali ne i o njihovom identitetu (Odjeljak 4.2.4 Informativnog dokumenta);
- svaki ponuđač će na kraju svake primarne runde posredstvom EAS interfejsa dobiti informaciju o tome da li postoji višak tražnje i informaciju o ukupnoj tražnji za svaku od kategorija frekvencijskih blokova koje su predmet odgovarajuće faze osnovnog stepena aukcije (Pravilo AR72 iz Informativnog dokumenta).

Komentar 11: *U vezi sa uslovima bankarske garancije:*

- a. *Neophodno je smanjiti iznose bankarskih garancija. Predlažemo da se prije početka preaukcije dostavi bankarska garancija na 2% od vrijednosti za koju se podnosi ponuda, i da u svakoj narednoj fazi iznos garancije bude takođe 2% od novog licitiranog iznosa. (2% garancija za ozbiljnost ponude je uobičajena poslovna praksa).*
- b. *Sa druge strane, s obzirom da je razmak između dvije runde jedan dan, napominjemo da za jedan dan kod banke nije moguće dobiti bankarsku garanciju na veći iznos.*
- c. *Takođe, s obzirom da su velike vrijednosti u pitanju za izdavanje bankarskih garancija, predlažemo opciju da se definisana sredstva za obezbjeđenje ozbiljnosti ponude deponuju na posebne račune i da se na taj način izbjegnu dodatni troškovi za učestvovanje na aukciji koji si i onako već visoki.*
- d. *S obzirom da se garancija obezbjeđuje na početku perioda, tj. prije početka aukcije, ovo je ozbiljna prijetnja da se naruši tajnost aukcije jer na ovaj način će banka prije samog početka aukcije znati na koje iznose će da se nadmeću pojedini ponuđači.*

Stav Agencije: Svrha garancije ponude u postupku dodjele spektra je da ponuđača drži u obavezi da izvrši svoju ponudu ukoliko ona bude pobjednička. Garancija ponude takođe predstavlja i efikasan alat za zaštitu integriteta postupka dodjele radio-frekvencija od nekredibilnih ponuđača ili učesnika čije su namjere da kompromituju postupak. Odustajanje od pobjedničke ponude u postupku aukcije spektra automatski znači da radio-frekvencije na koje se ponuda odnosi ostaju nedodijeljene, što može dovesti do poremećaja na tržištu, a gotovo zakonomjerno umanjuje vrijednost odnosnog spektra. S obzirom da u predmetnom postupku predmet faze glavne aukcije zavisi od ishoda faze pre-aukcije, odustajanje od pobjedničke ponude podnešene u fazi pre-aukcije nakon početka faze glavne aukcije bi imalo veoma negativan uticaj na efikasnost dodjele spektra koji je predmet cjelokupnog postupka. Iz navedenih razloga Agencija smatra da su visoke garancije ponude u interesu aukcionara i kredibilnih ponuđača i da ne treba mijenjati utvrđene iznose.

Visinu garancije ponude je, shodno članu 106 stav 4 Zakona o elektronskim komunikacijama ("Službeni list Crne Gore", broj 40/13), odredilo Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije, prihvativši predlog Agencije. Formu garancije

ponude je odredila Agencija, smatrajući da je za ponuđače bankarska garancija povoljnija opcija od deponovanja novčanih sredstava na prelazni račun Agencije, koja bi bila vraćena nakon što se izvrši uplata jednokratne naknade za izdavanje odobrenja u budžet Crne Gore. Forma bankarske garancije, način njenog dostavljanja i lista prihvatljivih banaka će biti data u dokumentaciji za javno nadmetanje. Nije prihvatljivo da se garancija ponude dostavi u formi garancije date od drugog privrednog subjekta ili u formi mjenice.

Agencija će obavijestiti ponuđača da se približava maksimalnom iznosu ponude nakon završetka prve runde u kojoj je podnio ponudu koja premašuje trostruki iznos garancije. Ako se ima u vidu dinamika sprovođenja rundi (primarnih i dodatne) i priraštaj "clock" cijena ponuđač će u svakom slučaju informaciju o potrebi dostavljanja dodatne ponude dobiti najmanje dva dana prije dostizanja maksimalnog iznosa ponude, iz kog razloga Agencija smatra da nema potrebe praviti predloženi prekid od jednog dana za dostavu dodatne garancije.

Pitanje tajnosti podataka o bankarskim garancijama je u nadležnosti banaka i tiče se odnosa banaka i njihovih klijenata, na šta Agencija nema mogućnost da utiče.

Komentar 12: *Smatramo da je naknada za učestvovanje na aukciji od 300.000 eura nerazumno visoka. Navedenu naknadu je potrebno smanjiti na razumnu cijenu ili iznos od 300.000 eura odbiti od postignute cijene za spektar. Takođe predlažemo da se ponuđaču koji je odustane od učešća na tenderu u nekom procentu vrati uplaćena naknada, jer vjerujemo da pomenuti iznos prevazilazi stvarne troškove aukcije.*

Stav Agencije: Jednokratna naknada za učešće na aukciji spektra, zajedno sa naknadom za otkup Dokumentacije za javno nadmetanje, predstavlja naknadu za pokrivanje troškova Agencije za pripremu i sprovođenje postupka javnog nadmetanja (za pokrivanje administrativnih troškova). Iznos ovih naknada je, saglasno članu 106 stav 4 Zakona o elektronskim komunikacijama, određen prema stvarnim troškovima Agencije za pripremu i sprovođenje postupka javnog nadmetanja, gdje spadaju, između ostalog, troškovi izrade odgovarajućih ekspertskih studija, troškovi studijskih boravaka eksperata iz Agencije u inostranstvu u cilju sticanja i razmjene znanja i iskustava o postupcima dodjele spektra, troškovi agnažovanja eksternih konsultanata/eksperata za pripremu i sprovođenje postupka javnog nadmetanja, troškovi nabavke specijalizovanog softvera za elektronsku aukciju spektra, troškovi nabavke ostale potrebne opreme (računari, komunikacioni uređaji...), troškovi adaptacije i opremanja aukcijske sobe (građevinsko-zanatski radovi, video i audio nadzor, kontrola pristupa, komunikacioni, bezbjedonosni sistemi...), troškovi obezbjeđenja pouzdanih Internet konekcija (glavna i redundantna), kao i troškovi angažovanja eksperata iz Agencije.

Imajući u vidu procijenjenu visinu troškova Agencije za pripremu i sprovođenje postupka javnog nadmetanja i pod realnom pretpostavkom da će u postupku aukcije spektra učestvovati tri kvalifikovana ponuđača, visina jednokratne naknade za učešće na aukciji spektra će biti smanjena na 200.000,00 Eura.

Predlog da se iznos jednokratne naknade za učešće u aukciji spektra tretira kao depozit i za taj iznos umani iznos jednokratne naknade za izdavanje odobrenja za korišćenje

radio-frekvencija koji je svaki pobjednik aukcije obavezan da plati nije saglasan sa Zakonom o elektronskim komunikacijama, i kao takav ne može biti prihvaćen.

Komentar 13: *Predlažemo da se uvede spectrum cap u 2GHz.*

Stav Agencije: Na postoje razlozi za uvođenje posebnog *spectrum cap*-a na nivou opsega 2 GHz, budući da je u ovom opsegu za postojeće operatore rezervisano po 2x15 MHz spektra (u FDD dijelu opsega). Eventualno bi se *spectrum cap* mogao postaviti na vrijednost od 2x25 MHz (2x20 MHz obesmišljava javno nadmetanje, a 2x30 MHz je ionako apsolutni maksimum koji jedan operator može dobiti), čime bi se nepotrebno smanjio prostor za nadmetanje.

Komentar 14: *Na strani 42, 5.3.4 Coverage zahtjevi u opsezima iznad 1GHz: smatramo da je uslov minimalni protok ka korisniku 10mbps i garantovani protok ka korisniku od 5mbps na downlinku, 2 mbps na uplinku preambiciozan i da ga treba smanjiti.*

Predlažemo da je garantovani protok 2Mbps na downlinku i 0.5mbps na uplinku i da to bude jedini uslov, bez postavljanja minimuma.

Stav Agencije: Predlog da se, umjesto definisanih zahtjeva za minimalnim protokom ka korisniku (*downlink*) od 10 Mb/s na bazi korisničkog iskustva i garantovanim protokom ka korisniku (*downlink*) od 5 Mb/s, odnosno od korisnika (*uplink*) od 2 Mb/s u slučaju mobilnog prijema u spoljašnjem (*outdoor*) okruženju u opsezima iznad 1 GHz, definiše samo zahtjev za garantovanim protokom od 2 Mb/s na *downlink*-u, odnosno 0,5 Mb/s na *uplink*-u ne doprinosi postizanju ciljeva Strategije razvoja informacionog društva u periodu 2012-2016. godina i kao takav može biti samo djelimično prihvaćen. Agencija ne smatra da je zahtjev za protokom ka korisniku (*downlink*) od 10 Mb/s na bazi korisničkog iskustva nerealan, tim prije što postoje primjeri sličnih zahtjeva (Slovenija) koji su ispunjeni bez većih problema za operatore. Zahtjev za garantovanim protokom ka korisniku (*downlink*) od 5 Mb/s, odnosno garantovanim protokom od korisnika (*uplink*) od 2 Mb/s, koji se odnosi na frekvencijske opsege iznad 1 GHz, će biti usaglašen sa odgovarajućim zahtjevom za garantovanim protokom definisanim za opseg 800 MHz, budući da značajno ne doprinosi poboljšanju korisničkog iskustva, a može umanjiti vrijednost spektra.

Komentar 15: *Za opseg 1800MHz nije navedeno da se može koristiti i za GSM i da u tom slučaju ne mogu biti ispunjeni zahtjevi za protocima.*

Stav Agencije: Opseg 1800 MHz se može koristiti za realizaciju GSM/DCS1800 i TRA-ECS sistema, sagasno odgovarajućem planu raspodjele radio-frekvencija, kako je navedeno u Odjeljku 8.3 Informativnog dokumenta. Cilj *coverage* zahtjeva koji se odnose na opseg 1800 MHz je da se stimuliše korišćenje naprednijih i spektralno efikasnijih tehnologija. Ovaj opseg je od strane velikog broja operatora davno, a nedavno i od strane MTEL-a, prepoznat kao veoma pogodan za implementaciju LTE tehnologije, pri čemu je prisutan snažan trend redukcije GSM/DCS1800 instalacija i postepenog oslobađanja opsega za LTE. S obzirom da je u ovom opsegu za postojeće operatore rezervisano po 2x20 MHz spektra, Agencija se opredijelila da obaveže

operatora koji dobije dodatne resurse da razvija širokopojasne mreže za prenos podataka.

Komentar 16: *Za „capacity“ opsege 1.8GHz i 2.6GHz smatramo da ne treba da postoje coverage zahtjevi.*

Stav Agencije: Potreba za definisanjem coverage zahtjeva po opsezima, odnosno grupama opsega je proizašla iz činjenice da neki od operatora može dobiti resurse samo iz opsega 1800 MHz ili 2,6 GHz. U takvom scenariju operator bi dobio resurse bez coverage zahtjeva, čime ne bi bila osigurana efektivna upotreba spektra.

Komentar 17: *Na strani 41. 5.3.2 Specificni coverage zahtjevi u opsegu 800MHz:*

- *Na kraju prve godine traži se da bude pokriveno 70% stanovnika. Smatramo da to treba smanjiti na 50%, na kraju druge 65% i na kraju treće 90%. Sam postupak postizanja pokrivanja od 70% nije jednostavan niti jeftin, a mislimo da nije ni neophodan, s obzirom da je previđen coverage lot, sa specifičnim zahtjevima u pogledu pokrivanja.*
- *"Osim gornjeg zahtjeva, nosilac odobrenja za korišćenje frekvencijskog bloka saspecifičnim zahtjevima u pogledu pokrivanja obavezan je da svake od prve tri godine važenja odobrenja implementira po pet novih radio baznih stanica u opsegu 800 MHz u ruralnim oblastima u kojima ne postoji drugi način pružanja širokopojasnih data usluga, a koje na osnovu zahtjeva korisnika odredi Agencija u dogovoru sa operatorom." – operatoru koji na aukciji dobije ovaj opseg EKIP nameće obavezu univerzalnog servisa, što je u kontradikciji sa obavezama iz zakonom propisanog Univerzalnog servisa. Smatramo da je dovoljno da se gradi 1 lokacija godišnje.*

Stav Agencije: Navedena ubrzana dinamika pokrivanja stanovništva Crne Gore signalom mreže je upravo vezana za frekvencijski blok iz opsega 800 MHz kome su pridruženi specifični coverage zahtjevi i koji se nudi po umanjenoj cijeni. Agencija smatra da se ubrzanom dinamikom pokrivanja postiže da veliki dio stanovništva Crne Gore osjeti benefite od dodjele spektra u relativno kratkom periodu i time se doprinosi ispunjavanju ciljeva Strategije razvoja informacionog društva.

Obaveza nosioca odobrenja za korišćenje frekvencijskog bloka iz opsega 800 MHz sa specifičnim zahtjevima u pogledu pokrivanja da svake od prve tri godine važenja odobrenja implementira po pet novih radio baznih stanica u opsegu 800 MHz u ruralnim oblastima u kojima ne postoji drugi način pružanja širokopojasnih data usluga je dio politike smanjenja tzv. "digitalnog jaza" i ne može se smatrati univerzalnim servisom iz više razloga (zahtijevani kvalitet usluge, kriterijum odabira lokacije, način finansiranja i dr.). Zahtjev podrazumijeva implementaciju novih radio baznih stanica u opsegu 800 MHz (npr. LTE eNode B stanica), koje će omogućiti pružanje širokopojasnih data usluga sa definisanim kvalitetom, a ne i obaveznu izgradnju nove elektronske komunikacione infrastrukture. Kriterijum za odabir ruralnih oblasti je da ne postoji drugi način pružanja širokopojasnih data usluga sa definisanim kvalitetom, a koji se praktično svodi na nepostojanje optičke pristupne mreže i LTE pokrivenosti. Pri provjeri ispunjenosti zahtjeva u pogledu obima i dinamike pokrivanja stanovništva Crne Gore signalom mreže, neće se računati doprinos dodatnih radio baznih stanica ukupnoj pokrivenosti.

Početna cijena za predmetni frekvencijski blok je utvrđena uzimajući u obzir ovakav zahtjev.

Komentar 18: *Ovim tenderom se favorizuje potencijalni četvrti operator. Međutim, ono što nije razumljivo je to da se treći operator stavlja u lošiju poziciju ne samo od četvrtog, već i u odnosu na prva dva. Podsjećamo da je praksa pojedinih EU država bila da daju benefite lakšeg razvoja trećeg i četvrtog operatora.*

Podsjećamo da Mtel nije imao benefite novog operatora u odnosu na prva dva operatora. Prvi put se ta praksa u vodi sada prema četvrtom operatoru.

Stav Agencije: Agencija ne smatra da se ovim postupkom javnog nadmetanja favorizuje eventualni četvrti operator, a još manje da se treći operator (MTEL) stavlja u lošiju poziciju u odnosu na bilo kog drugog postojećeg i eventualno novog operatora. Upravo su mnoge specifičnosti ovog postupka primijenjene da bi se trećem operatoru omogućilo da postane i ostane ravnopravan sa prethodna dva. Činjenica da je MTEL za prve tri godine poslovanja na tržištu u Crnoj Gori, kao treći mobilni operator, dostigao tržišno učešće od preko 25% nije u skladu sa ocjenom da MTEL nije imao povoljan ambijent prilikom ulaska na tržište.

Podgorica, 12. 04. 2016. godine
Broj: 0505-920/22

IZVRŠNI DIREKTOR
Zoran Sekulić